

ข้อสอบและเฉลย

ประโยค ป.ศ. ๖ ถึง ประโยค ป.ศ. ๘

[เว็บไซต์]
ส่วนที่ ๒

ประโยค ป.ศ. ๖
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. ขณะนั้น ประชาชนที่ยืนใกล้ ๆ สอบถามเศรษฐีนั้นว่า นายขอรับ เพราะเหตุไร ท่านจึงปรบมือ ในเวลาที่พระคันธกุฎีซึ่งท่านเสียดลัทธิถึงขนาดนี้สร้างไว้ถูกไฟไหม้เล่า ฯ เศรษฐีตอบว่า พ่อแม่ (พี่น้อง) ทั้งหลาย ข้าพเจ้าทำกรรมประมาทเท่านี้ ได้เพื่อที่จะฝังศพไว้ในพระพุทธศาสนา ที่ไม่สาธารณแก่ฝูงภยมีไฟเป็นต้น ข้าพเจ้ามีใจยินดีว่า เราจักได้สละทรัพย์ ประมาทเท่านี้สร้างพระคันธกุฎี (ถวญ) พระศาสดาใหม่อีก จึงได้ปรบมือแล้ว ฯ เศรษฐีนั้น ได้เสียดลัทธิประมาทนั้นให้สร้างพระคันธกุฎี ได้ถวญท่านแต่ พระศาสดาซึ่งมีภิกษุบริวาร ๒๐,๐๐๐ รูป ฯ โจรเห็นกิริยาของเศรษฐีนั้นแล้ว คิดว่า เราไม่ฆ่าเศรษฐีนี้แล้ว จักไม่อาจทำให้ก่อเงินได้ เหตุอื่นยกไว้ก่อน เราจักฆ่าเขาให้ตาย จึงเห็นบกริชไว้ระหว่างผ้านุ่ง แม่เดินเที่ยวเตร่อยู่ในวิหาร ทั้ง ๗ วัน ก็หาโอกาสไม่ได้ ฯ ฝ่ายมหาเศรษฐี ถวญท่านแก่ภิกษุสงฆ์มี พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ตลอด ๗ วัน ถวญบังคมพระศาสดาแล้ว ทูลว่า พระเจ้าข้า ชายคนหนึ่ง เผานาของข้าพระองค์ ๗ ครั้ง ตัดเท้าโคในคอก ๗ ครั้ง เผาเรือน ๗ ครั้ง บัดนี้ แม่พระคันธกุฎี ก็คงจักเป็นเจ้าคนนั้นแหละเผา ข้าพระองค์ขอมอบส่วนบุญในทานนี้ให้แก่เขาเป็นอันดับแรก ฯ โจรได้ยินคำนั้น แล้ว คิดว่า เราทำกรรมหนักหนอ เศรษฐีนี้ มิได้มีแม่แต่ความโกรธในตัวเรา ผู้ทำความผิดถึงขนาดนี้ ข้ายังได้มอบส่วนบุญในทานนี้แก่เราเป็นอันดับแรก เสียด้วย เรากลับประทุษร้ายในเศรษฐีนี้ แม่เทวทัตต์ จะพึงตกลงบนหัวเรา ผู้ไม่ขอโทษบุรุษเห็นปานนี้ จึงหมอบลงแทบเท้าเศรษฐีแล้วกล่าวว่า นายขอรับ ยกโทษให้ผมด้วย เมื่อเศรษฐีกล่าวว่า นี่อะไรกัน จึงเรียนว่า นายขอรับ ผมได้กระทำความเห็นปานนี้ไว้ ขอได้ยกโทษให้แก่ผมด้วยเถิด ฯ

๑๗๙

๒. ครั้งนั้น พระศาสดาตรัสถามนางสิริมานั้นว่า เธอมีความผิดอะไร
นางสิริมากราบทูลว่า พระเจ้าข้า เมื่อวานนี้ หม่อมฉันก่อกรรมชื่อนี้ เมื่อเป็น
เช่นนั้น เพื่อนหญิงของหม่อมฉัน ห้ามนางทาสีซึ่งกำลังทำร้ายหม่อมฉันอยู่
ได้ทำอุปการคุณต่อหม่อมฉันจริง ๆ หม่อมฉันนั้น รู้ซึ่งถึงความดีของเพื่อน
หญิงนี้ จึงขอขมาเพื่อนหญิงนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เพื่อนหญิงนั้น พுகะหม่อมฉัน
ว่า เมื่อพระองค์ยกโทษให้ เราจึงจักยกโทษฯ พระศาสดา. ได้ยินว่า อย่างนั้น
หรือ อุตตราฯ นางอุตตรา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า เมื่อวานนี้ หญิงสหายของ
หม่อมฉัน ได้รดเนยใสที่เคียดพล่านลงบนศีรษะของหม่อมฉัน ฯ พระศาสดา.
เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอก็คิดอย่างไร ฯ นางอุตตรา. หม่อมฉันคิดอย่างนี้ว่า จักรวาล
คับแคบนัก พรหมโลกก็ต่ำเกินไป ความดีของหญิงสหายของเราแล ยิ่งใหญ่
เพราะ เราได้อาศัยเพื่อนหญิงคนนี้ จึงได้เพื่อที่จะถวายทานและฟังธรรม ถ้าเรา
มีความโกรธอยู่เหนือเพื่อนหญิงคนนี้ ขอนเนยใสอันเคียดพล่านนี้ จงลวกเรา
ถ้าไม่ใช่แล้ว จงอย่าลวกเลย จึงแผ่เมตตาไปยังนางสิริมานี้ พระเจ้าข้า ฯ
พระศาสดาตรัสว่า ถูกต้องละ ถูกต้องละ อุตตรา ความโกรธอย่างนี้ ชนะได้
สมควร จริงอยู่ ธรรมดา ความโกรธ ฟังชนะได้ด้วยความไม่โกรธ คนด่า
คนบริภาษ ฟังชนะได้ ด้วยการไม่ด่า ด้วยการไม่บริภาษ คนตระหนี่จัด
ฟังชนะได้ ด้วยการให้ของ ๆ ตน คนชอบพูดเท็จ ฟังชนะได้ด้วยการพูดจริง
ดังนี้แล้ว ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

ฟังชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ ฟังชนะคนไม่ดี
ด้วยความดี ฟังชนะคนตระหนี่ด้วยการให้ ฟังชนะคน
พูดจาเหลวไหลด้วยคำจริง ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ศ. ๖ แปล ไทยเป็นมคธ

๑. อถ นํ สมีเป จิตา ปุจฺฉิสฺส กสฺมา สามิ เอตฺตํ ฌนํ วิสฺสชฺเชตฺวา กตถาย คนฺธกฺกฺขิยา ฉามกถเล อปฺโปเจสฺสตี ๑ โส อาห เอตฺตํ เม กมฺมํ กตฺวา ตาตา อคฺคิอาทินิ อสาธารณเ พุทฺธสาสนเ ฌนํ นิทหิตุํ ลทฺธํ ปฺนปฺปิ เอตฺตํ วิสฺสชฺเชตฺวา สตฺถุ คนฺธกฺกฺขิ กาคุํ ลภิสฺสามีติ ตฺถจฺมานโส อปฺโปเจสฺสินฺติ ๑ โส ปฺน ตตฺตํ ฌนํ วิสฺสชฺเชตฺวา คนฺธกฺกฺขิ การตฺวา วิสฺตีสหสฺสภิกฺขุปรึวารสฺส สตฺถุโน ทานํ อทาสี ๑ ตํ ทิสฺวา โจโร จินฺเตสฺสิ อหํ อิมํ อมาเรตฺวา มงฺกุกาคุํ น สกฺขิสฺสามิ โหตุ มาเรสฺสามิ นนฺติ นิवासนฺนตฺเร จฺริกํ พนฺธิตฺวา สตฺตาหํ วิหารเ วิจฺรณฺโตปฺปิ โโอกาสํ น ลภี ๑ มหาเสฏฺฐจฺปิ สตฺต ทิวสานิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อาห ภนฺเต มม เอเกน ปฺริเสน สตฺตกฺขตฺตุํ เขตฺตํ ฉาปิตํ สตฺตกฺขตฺตุํ วเช คุนฺนํ ปาทา จินฺนา สตฺตกฺขตฺตุํ เหนํ ฉาปิตํ อิทานิ คนฺธกฺกฺขิปฺปิ เตเนว ฉาปิตา ภวิสฺสตี อหํ อิมสฺมี ทาเน ปจฺมํ ปตฺตี ตสฺส ทมฺมีติ ๑ ตํ สุตฺวา โจโร ภาริยํ วัต เม กมฺมํ กตฺ เอิว อปฺราธการเก มยิ อิมสฺส โกปมตฺตมฺปิ นตฺถิ อิมสฺมี ทาเน มยฺหเมว ปจฺมํ ปตฺตี เทติ อหํ อิมสฺมี พุพฺภามิ เอวรูปํ เม ปฺริสํ อกฺขมาเปนฺตสฺส เทวทณฺโฑปฺปิ มตฺถเก ปเตยฺยาตี คนฺตฺวา เสฏฺฐจฺิสฺส ปาทมฺูเล นิปฺชชิตฺวา ขมาหิ เม สามีติ วตฺวา ก็ อิทนฺติ วุตฺเต สามิ เอตํ เอตฺตํ กมฺมํ มยา กตฺ ตสฺส เม ขมาหิตี อาห ๑

๒. อถ นํ สตฺถา ปุจฺฉิ โโก เต อปฺราโธติ ๑ ภนฺเต มยา หีโย อิทนฺนาม กตฺ อถ เม สหายิกา มํ วิหะยมานา ทาสีโย นิวาเรตฺวา มยฺหํ อูปการเมว อกาสิ สาหํ อิมิสฺสา คุณฺมํ ชานิตฺวา อิมํ ขมาเปสฺสี อถ มํ เอสา ตฺมฺหะสุ ขมนฺเตสุ ขมิสฺสามีติ อาหาตี ๑ เอวํ กิร อุตฺตเรติ ๑ อาม ภนฺเต หีโย สีสเ เม สหายิกาย ปกฺกฏจิตฺสปฺปิ อาสิตฺตนฺติ ๑ อถ ตยา ก็ จินฺติตฺนฺติ ๑

จกัควาฬั อติสมุพาฬั พุรหุมโลโก อติเน็ใจ มม สหายิกาย คุโณว มหนุโต
 อหณุหิ เอตัง นิสุสาย ทานณจ ทาตุ้ ฐมมณจ โสตุ้ อลตุ้ สเจ เม
 อิมิสุสา อูปริ โโกโร อตุติ อิทัง มัง ทาตุ โน เจ มา ทาตุติ เอวั
 จินเตตุวา อิมัง เมตตาย ฬริ ภูเนเตติ ๗ สตุถา สาธุ สาธุ อุตตุเร เอวั โกร้
 ชินิตุ้ วภูฏติ โโกโร หิ นาม อุกโกเรน อุกโกสภปริภาสโก อนุกโกสเนน
 อปริภาสเนน ฤทฐมจฐริ อตุตโน สนตกสสุ ทาเนน ชินิตพุโป มุสาวาฬั
 สจจวเจเนน ชินิตพุโปติ วตุวา อิมัง คาถมาห

อุกโกเรน ชินเ โกร้ อสาธุ้ สาธุณา ชินเ
 ชินเ กทรียั ทาเนน สจเจนาลิกวาฬัทินนุติ ๗

เต เจ ภิกขเว ฯเปฯ ตถา กโรนฺตฺตฺติ วุตฺตํ ฯ อสฺวิหิตาติ อสฺวิหิตา
 อากมนฺชานนฺตฺถาย อกตสฺวิทหนา อวิญญาตา ว หุตฺวาติ อตุโถ ฯ เตสํ
 วิภิชิตฺวาติ กิลนฺตฺตฺถ มุหุตฺตํ วิสฺสมถาติอาทินา นเยน สมฺโมหํ กตฺวาติ
 อตุโถ ฯ โน เจ ลภถาติ โน จ พหิสฺมํ คนฺตุํ ลภยฺยํ ภณฺทนาการกานํ
 สามเณเรหิ เจว ททริภิกฺขุหิ จ นีรนฺตรํ อนุพทฺธา ว โหนฺติ ฯ อากเม
 ชฺฌเหติ ยํ สนฺชราย อากเม ชฺฌเห ปฺวาเรยฺยามาติ ญตฺตี จเปสฺสุํ ตสฺมี อากเม
 ชฺฌเห ฯ โกมุทียา จาคุมฺมาสินียา อกามา ปฺวาเรตพฺพนฺติ อวสฺสํ ปฺวาเรตพฺพํ
 น หิ ตํ อติภกฺมิตฺวา ปฺวาเรตุํ ลพฺภติ ฯ เตหิ เจ ภิกขเว ภิกฺขุหิ ปฺวารียมาเนติ
 เอวํ จาคุมฺมาสินียา ปฺวารียมาเน ฯ

อณฺตโร ผาสฺวิหาโรติ ตฺรณฺสมโถ วา ตฺรณฺวิปฺสฺสนา วา ฯ
 สพฺเพเหว เอกชฺฌํ สนฺนิปฺติตพฺพนฺติ อิมินา ฉนฺททานํ ปฏิกฺขิปปติ ฯ
 ภินฺนสฺส หิ สงฺฆสฺส สมคฺคกรณกาเล ติณฺวตฺถารกสมเถ อิมสฺมิญจ
 ปฺวารณฺสงฺกเหติ อิมสฺส ตีสฺส จาเนสฺส ฉนฺทํ ทาคฺตุํ น วญฺญติ ฯ ปฺวารณฺสงฺกโห จ
 นามายํ วิสฺสญฺจกมฺมญฺจานานํ ฅามคตสมถวิปฺสฺสนานํ โสตาปฺนนาทีนญจ น
 ทาทพฺโพ ฯ ตฺรณฺสมถวิปฺสฺสนาลาภินอ ปน สพฺเพ วา โหนฺตุ อฺปฺทฺธวา วา
 เอกปฺุคฺคโล วา เอกสฺสปี วเสน ทาทพฺโพเยว ฯ ทินฺเน ปฺวารณฺสงฺกเห
 อนุโตวสฺสํ ปฺริหาโรว โหติ อาคนฺตฺกา เตสํ เสนาสนํ คเหตุํ น ลภฺนฺติ เตหิปี
 ฉินฺนวสฺเสหิ น ภวิตพฺพํ ปฺวาเรตฺวา ปน อนฺตราปี จาริกํ ปกฺกมิตฺุํ ลภฺนฺตีติ
 ทสฺสนตฺถํ เตหิ เจ ภิกฺขเวติอาทิมาท ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ศ. ๖ แปล มคอชเป็นไทย

๑. สองบทว่า โศกตณปิ อนุสฺสาเวตุ ความว่า เราอนุญาตให้ภิกษุสวดประกาศระบุนโคตรอย่างนี้ว่า ผู้มีชื่ออย่างนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกข์ของพระมหากัสสปะ ฯ สองบทว่า เทว เอกานุสฺสาเวน ความว่า เราอนุญาตให้รวม (กระทำ) อุปสัมปทาเปกข์ ๒ คน ในการสวดประกาศร่วมกันได้ ฯ อธิบายว่า เราอนุญาตให้อาจารย์ ๒ รูป อย่างนี้ คือ อาจารย์รูปหนึ่งสำหรับอุปสัมปทาเปกข์คนหนึ่ง อาจารย์อีกรูปหนึ่ง สำหรับอุปสัมปทาเปกข์อีกคนหนึ่ง สวดประกาศกรรมวาจาให้อุปสมบทในขณะเดียวกันได้ หรืออาจารย์รูปเดียวสวดประกาศกรรมวาจาให้อุปสมบทในขณะเดียวกันได้ ฯ คำว่า เทว ตโย เอกานุสฺสาเวน กาทู ตถจ โข เอเกน อุปชฺฌายเณ ความว่า เราอนุญาตให้รวม (กระทำ) ชน ๒ คน หรือ ๓ คน ในการสวดประกาศคราวเดียวกัน โดยนัยก่อนนั้นแล ฯ แต่เราอนุญาตกิริยาคือการสวดประกาศนั้นแล ด้วยอุปชฌาย์รูปเดียว ฯ เพราะเหตุนี้ อาจารย์รูปเดียว ฟังสวดประกาศอุปสัมปทาเปกข์ ๒ คน หรือ ๓ คน อาจารย์ ๒ รูป หรือ ๓ รูป ฟังแยก ๆ กัน สวดกรรมวาจา ๒ หรือ ๓ โดยสวดประกาศคราวเดียวกันทีเดียว อย่างนี้ คือ อาจารย์รูปหนึ่ง ฟังสวดประกาศกรรมวาจาแก่อุปสัมปทาเปกข์คนหนึ่ง ฯ แต่ถ้ามีอาจารย์ต่างกัน และมีอุปชฌาย์ต่างกัน คือ พระติสสเถระสวดประกาศสัททวิหาริกของพระสุมนเถระ พระสุมนเถระสวดประกาศสัททวิหาริกของพระติสสเถระ และต่างเป็นคณปุระกะของกันและกัน อย่างนี้ก็ควร ฯ แต่ถ้ามีอุปชฌาย์ต่างกัน มีอาจารย์รูปเดียวกัน อย่างนี้ก็ไม่ควร เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามไว้ว่า แต่เราไม่อนุญาตให้สวดประกาศด้วยอุปชฌาย์ต่างกันเลย ดังนี้ ฯ จริงอยู่ การห้ามนี้หมายเอาคำบาลีนี้ ฯ

๒. ในคำว่า เทว ตโย อุโปสเถ จาคฺคฺททฺทิสฺสึ กาคฺคฺ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ สองอุโปสเถ คือ อุโปสเถที่ ๔ กับอุโปสเถที่ ๕ เป็นจาคคฺททิสฺสึ ส่วนอุโปสเถที่ ๓ แม้ตามปกติ ก็ย่อมเป็นจาคคฺททิสฺสึเหมือนกัน ฉะนั้นแล เพราะเหตุนั้น สองอุโปสเถ คือ อุโปสเถที่ ๓ กับอุโปสเถที่ ๔ หรือสามอุโปสเถ คือ อุโปสเถที่ ๓ อุโปสเถที่ ๔ อุโปสเถที่ ๕ ควรทำให้เป็นจาคคฺททิสฺสึ ๑ หากว่าเมื่อทำอุโปสเถที่ ๔ ซึ่งเป็นปัจฉิมอุโปสเถแล้ว ภิกษุผู้ก่อความบาดหมางนั้น พึงด้วยไซ้ พึงทำอุโปสเถที่ ๕ ให้เป็นจาคคฺททิสฺสึ ๑ สองอุโปสเถ ย่อมเป็นจาคคฺททิสฺสึ แม้ด้วยประการอย่างนี้ ๑ ภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านี้ เมื่อทำอย่างนั้น ก็จักปวารณาปัจฉิมปวารณาในวัน ๑๓ ค่ำ หรือ ๑๔ ค่ำ ของภิกษุผู้ก่อความบาดหมางกัน ๑ ก็เมื่อจะปวารณาอย่างนั้น พึงวางเหล่าสามเณรไว้ภายนอกสีมา ได้ฟังว่าภิกษุผู้ก่อความบาดหมางกันเหล่านั้นกำลังมา พึงรีบประชุมปวารณากันเสียเร็ว ๆ ๑ เพื่อทรงแสดงความข้อนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **เต เจ ภิกฺขเว ๗เป๗ ตถา กโรนตุ** (ภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุทั้งหลายผู้ก่อความบาดหมางกัน ทำความทะเลาะกัน ก่อการวิวาทกัน ทำความอื้อฉาว ก่ออธิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น พวกกันมาสู่อาวาส ภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น พึงรีบประชุมปวารณากันเสียเร็ว ๆ ครั้นปวารณาเสร็จแล้ว พึงพูดกะพวกเขาว่า ผู้มีอายุ พวกเราปวารณาแล้วแล พวกท่านสำคัญอย่างไร จงกระทำอย่างนั้นเถิด) * บทว่า **อถวิหิตา** ความว่า เป็นผู้มิได้จัดแจง คือ เป็นผู้มิได้ทำการตระเตรียม เพื่อต้องการจะให้ทราบการมา อธิบายว่า เป็นผู้อันพวกเจ้าถิ่นยังไม่ทันรู้ตัวเลย ๑ สองบทว่า **เตสํ วิกุจฺจิตฺวา** ความว่า ทำให้ตายใจเสีย โดยนัยเป็นต้นว่า พวกท่านเหน็ดเหนื่อยมา จงพักเสียสักครู่เถิด ๑ บทว่า **โน เจ ลภถ** ความว่า หากว่า ไม่พึงได้เพื่อออกไปนอกสีมาไซ้ เป็นผู้ถูกพวกสามเณรและภิกษุหนุ่มของเหล่าภิกษุผู้ก่อความบาดหมางกัน

* จากพระบาลีว่า **เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภาณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺฆเ อธิกรรมการกา อวาสํ อคฺคจฺจนฺติ เตหิ ภิกฺขเว อวาสิกเกหิ ภิกฺขุหิ ลหุํ ลหุํ สนฺนิปตฺติวา ปวารตฺตพฺพํ ปวารตฺวา วุตฺตพฺพา ปวาริตา โข มยํ อวูโส ยถา อายสฺมนฺโต มณฺเณนฺติ ตถา กโรนตุ** ๑ (วิ.มหา. ๔/๒๕๐/๓๕๕)

๑๘๖

คอยตามติดไปมิได้ขาดเลย ฯ สองบทว่า **อากเม ชุณฺเห** ความว่า ภิกษุผู้เจ้าถิ่น
ทั้งหลายหมายเอาชุณฺหปักษ์ที่จะมาถึงใด จึงตั้งญัตติว่า เราทั้งหลายพึงปวารณา
ในชุณฺหปักษ์ที่จะมาถึง ดังนี้ ในชุณฺหปักษ์ที่จะมาถึงนั้น ฯ ข้อว่า **โกมุทียา**
จาตุมฺมาสินียา อากมา ปวารตพฺพํ ความว่า ภิกษุผู้เจ้าถิ่นเหล่านั้น ต้องปวารณา
แน่แท้ เพราะจะปวารณาเลยวันเพ็ญที่ครบ ๔ เดือนนั้นไปไม่ได้เลย ฯ คำว่า
เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุหิ ปวาริยามาเน ความว่า เมื่อภิกษุเหล่านั้นปวารณาอยู่
ในวันเพ็ญที่ครบ ๔ เดือนอย่างนั้น ฯ

สองบทว่า **อญฺจตรโ ผาสุกฺวิหาโร** ได้แก่ สมณะอย่างอ่อน
หรือวิปัสสนาอย่างอ่อน ฯ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามการมอบฉันตะ ด้วย
พระดำรัสที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย ต้องประชุมร่วมกันทั้งหมดทีเดียว ฯ พระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสพระดำรัสว่า **เตหิ เจ ภิกฺขเว** เป็นอาทิ ก็เพื่อทรงแสดงว่า
จริงอยู่การมอบฉันตะ ย่อมไม่ควรในฐานะ ๓ ประการนี้ คือ ในคราวที่ทำความ
พร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ผู้แตกกัน ๑ ในคราวระงับอธิกรรมด้วยติณวัตถารกวินัย ๑
ในปวารณาสังคหะ (การเลื่อนปวารณา) นี้ ๑ ฯ ก็ขึ้นชื่อว่าปวารณาสังคหะนี้
ไม่ควรให้แก่ภิกษุผู้ละทิ้งกัมมัฏฐาน ๑ ภิกษุผู้มีสมณะและวิปัสสนาแก่กล้าแล้ว ๑
ภิกษุผู้เป็นอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น ๑ ฯ ส่วนภิกษุผู้ได้สมณะและ
วิปัสสนาอย่างอ่อน จะมีทั้งหมด หรือมีครั้งจำนวน หรือมีบุคคลเดียวก็ตามที่
ปวารณาสังคหะนั้นก็ควรให้แท้ ด้วยอำนาจแห่งบุคคลแม่ผู้เดียว ฯ เมื่อสงฆ์ให้
ปวารณาสังคหะแล้ว ย่อมมีบริหารตลอดภายในกาลฝนทีเดียว พวกภิกษุ
อาคันตุกะ ย่อมไม่ได้เพื่อถือเสนาสนะของภิกษุเหล่านั้น ทั้งภิกษุเหล่านั้น
ไม่พึงเป็นผู้ขาดพรรษาด้วย ก็ครั้นปวารณาแล้ว ย่อมได้เพื่อหลีกเลี่ยงไปสู่ที่จาริกใน
ระหว่างด้วย ฯ คำที่เหลือในที่ทั้งปวงตั้งทั้งนั้น ฉะนี้แล ฯ

พระวิสุทธรังษี อโนมคุโณ วัดปากน้ำ
สนามหลวงแผนกบาลี

เจดย
ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๓
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. บทว่า อภูจาสี ได้แก่ สำเร็จการยื่น อธิบายว่า ได้เป็นผู้ยื่นอยู่แล้ว ๆ ความจริง เทวดา ยื่นเว้นโทษการยื่น ๖ ประการคือ ยื่นข้างหลังนัก ๑ ยื่นข้างหน้านัก ๑ ยื่นที่ไกลนัก ๑ ยื่นที่ใกล้นัก ๑ ยื่นที่ทวนลม ๑ ยื่นที่สูง ๑ ชื่อว่ายื่น ณ ที่ส่วนข้างหนึ่ง ๆ ถามว่า ก็ เพราะเหตุไร เทวดาตนนี้ จึงไม่นั่ง ๆ แก้วว่า เพราะต้องการจะกลับเร็ว ๆ ความจริง เทวดาทั้งหลาย มายังมนุษย์โลก ซึ่งเต็มไปด้วยของไม่สะอาด เหมือนที่ตั้งเว็จ เพราะอาศัยเหตุบางอย่างเท่านั้น ก็ตามปกติ เริ่มแต่ที่ ๑๐๐ โยชน์ มนุษย์โลก ย่อมเป็นสถานที่ปฏิกุลสำหรับเทวดา เหล่านั้น เพราะมีกลิ่นเหม็น พวกเทวดา ย่อมไม่ยินดีมนุษย์โลกนั้น เพราะเหตุนั้น เทวดาตนนั้น จึงไม่นั่ง เพราะต้องการจะทำกิจของผู้มาเฝ้าแล้ว รีบกลับ ๆ

เทพบุตรนั้น ยื่น ณ ที่ส่วนข้างหนึ่งอย่างนั้นแล้ว แลเห็นเหล่าเทพ และพรหม ในหมื่นจักรวาล ผู้ประชุมกันในจักรวาลนี้ นิรมิตอรรถภาพเล็กละเอียด ๑๐ บ้าง ๒๐ บ้าง ๓๐ บ้าง ๔๐ บ้าง ๕๐ บ้าง ๖๐ บ้าง ๗๐ บ้าง ๘๐ บ้าง ขนาดเท่าโอกาสปลายสุดขนทรายเส้นหนึ่ง ยื่นแวดล้อมพระผู้มีพระภาค ผู้เปล่งปลั่งล่องเทวดาและพรหมเหล่านั้นทั้งหมด ประทับนั่งบนบรรพพุทธานันท์ที่เขาปูลาดไว้แล้ว เพราะต่างต้องการจะฟังมงคลปัญหา ทราบความปริวิตก แห่งใจของพวกมนุษย์ชาวชมพูทวีปทั้งสิ้น แม้มิได้มาในสมัยนั้นด้วยใจ เพื่อจะถอนลูกศรคือความสงสัยของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวง จึงได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาค ๆ เพราะเหตุนั้น พระอานนท์เถระจึงกล่าวว่า เอกมุนต์ จิตา โข สา ดังนี้ เป็นต้น ๆ

๒. ความเป็นผู้ได้สติดีมาก ชื่อว่า พาหุสัจจะ ฯ พาหุสัจจะนั้น โดยความหมาย ได้แก่ ความเป็นผู้ฉลาดในกิจนั้น ๆ อันเกิดขึ้นเพราะเรียนบ้าง เพราะฟังบ้าง ซึ่งพระพุทธรวณะ หรือศิลาปะภายนอก เว้นความเป็นผู้ฉลาดในหัตถกรรม ที่พระผู้มีพระภาคทรงระบุด้วยสติปศัพท์ที่จะตรัสต่อไป ฯ พาหุสัจจะนั้นมี ๒ อย่าง คือ พาหุสัจจะของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ฯ ใน ๒ อย่างนั้น ความเป็นผู้ทรงจำคำสอนของพระศาสดาที่พระผู้มีพระภาคทรงพรรณนาไว้ในอรรถวสุตรเป็นต้น โดยนัยเป็นต้นอย่างนี้ว่า ภิกษุ เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ สัมสมสุตะ ดังนี้ ชื่อว่า พาหุสัจจะของบรรพชิต ฯ

อรรถวสุตรมาในปฐมปิณณาสกั จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย ฯ

อรรถกถาอรรถวสุตรนั้นว่า บทว่า พหุสสุโต ความว่า สุตะ คือ นวังกส์ตฤศาสน์ของภิกษุนั้นมาก อธิบายว่า เป็นอันเธอเรียนแล้วด้วยสามารถ เบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งอนุสนธิ พระบาลี ฯ บทว่า สุตฺโร คือ เป็นผู้รองรับสุตะไว้ได้ ฯ จริงอยู่ พระพุทธรพจน์อันภิกษุใดเรียนแต่ส่วนพระบาลีนี้ เลื่อนหายไปจากส่วนแห่งพระบาลีนี้ไม่คงอยู่ คุณน้ำในหม้อทะเล เธอ ไม่อาจจะกล่าวหรือบอกสูตรหนึ่ง หรือชาดกเรื่องหนึ่งในท่ามกลางบริษัทได้ ภิกษุนี้ ไม่ชื่อว่า ทรงสุตะ ฯ ส่วนพระพุทธรวณะอันภิกษุใดเรียนแล้ว ย่อมเป็นเหมือนเวลาที่ตนเรียนแล้วนั้นแล เมื่อเธอไม่ทำการสาธยาย ตั้ง ๑๐ ปี ตั้ง ๒๐ ปี ก็ไม่เลื่อนหาย ภิกษุนี้ ชื่อว่าทรงสุตะ ฯ บทว่า สุตฺสนฺนิจโย ได้แก่ เป็นที่สั่งสมสุตะ ฯ จริงอยู่ สุตะอันภิกษุใดสั่งสมไว้ในคู้คือหทัย ย่อมคงอยู่ จุจรอยจารึกที่ศิลา และจุจมันเหลวราชสีห์ที่เขาใส่ไว้ในหม้อทองคำ ภิกษุนี้ ชื่อว่าเป็นที่สั่งสมสุตะ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

อุรุเวลสูตต์ จตุกกงกุตตรสส ปจมปณณาสเกฯ

พหุสูโตติ พหุ อสส สุตฺ นวคตตถุสสานํ ปาลีอนุสนธิปุพพาปร-
 วเสน อุกคหิตํ โหตีติ อตฺโถ ฯ สุตฺโรติ สุตฺส อาธารภูโตฯ ยสฺส หิ
 อิตฺ คหิตํ อิตฺ ปลายติ นิทฺทมฺเณ อุกํ วย น ติจฺจติ ปริสมชฺเณ เอกํ
 สุตฺตํ วา ชาตํ วา กเถตุํ วา วาเจตุํ วา น สกโกติ อัยํ น สุตฺโร นาม ฯ
 ยสฺส ปน อุกคหิตํ พุทฺทวงนํ อุกคหิตกาลสทิสเมว โหติ ทสปี วีสติปี
 วสฺตานิ สชฺฌายํ อกโรนตฺส น นสฺสติ อัยํ สุตฺโร นาม ฯ สุตฺสนฺนิจโยติ
 สุตฺส สนฺนิจยภูโตฯ ยสฺส หิ สุตฺ หทยมณฺชฺสาย สนฺนิจิตํ สิลาย ลิจิตเลขา
 วย สุวณฺณมฺเณ ปกฺขิตตฺสึหฺวสา วย จ ติจฺจติ อัยํ สุตฺสนฺนิจโย นามาคิ
 ตพฺพณฺณนาฯ

ประโยค ป.ร. ๓
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. เอกเมกสมัย เจตถ จตุพพิโรปิ ฌมมตถเทศนาปฎิเวรคณภีรภาโว
 เวทิตพุโพ ๑ ตตถ ฌมโมติ ปาลี ๑ อตโถติ ตสสาเยว อตโถ ๑ เทสนาติ
 ตสสา มนสา ววฏฐาปีตาย ปาลียา เทสนา ๑ ปฎิเวโรติ ปาลียา ปาลีอตถสส
 จ ยถาฐดาวโพโซ ๑ ตีสูปิ เจเตสุ เอเต ฌมมตถเทศนาปฎิเวธา ยสฺมา
 สสาทีหิ วย มหาสมุทโท มนทพุทธีหิ ทุกโขคาพุหา อลพุกเนยยปติฎฐา จ
 ตสฺมา คมภีรภา ๑ เอวมเมกสมัยเจตถ จตุพพิโร คมภีรภาโว เวทิตพุโพ ๑
 อปโร นโย ๑ ฌมโมติ เหตุ ๑ วุตต์ เหตุ เหตุมฺหิ ฌาณ ฌมมปฎิสมภีทาติ ๑
 อตโถติ เหตุผล ๑ วุตต์ เหตุ เหตุผล ฌาณ อตถปฎิสมภีทาติ ๑ เทสนาติ
 ปณฺณตติ ยถาฌมม ฌมมาภีลาไปติ อธิปปาโย ๑ ปฎิเวโรติ อภิสมโย ๑
 โส จ โลกียโลกุตตโร ๑ วิสยโค อสมฺโมหโต จ อตถานูรูป ฌมเมสุ ฌมมานูรูป
 อตถเอส ปณฺณตติปถานูรูป ปณฺณตติส อวโพโซ ๑ อิทานิ ยสฺมา เอเตสุ
 ปิฎฐเอส ย ย ฌมมชาตมตถชาต ฺวา โย จาย ยถา ยถา ฌาเปตพุโพ อตโถ
 โสตฺถน ฌาณสส อภิมุโข โหติ ตถา ตถา ตทตถโชติกา เทสนา โย เจตถ
 อวิปริตาวโพธสงฆาโต ปฎิเวโร สพพมเปต อนุปจิตกฺสสสมภารหิ ทุปปณฺณเวหิ
 สสาทีหิ มหาสมุทโท วย ทุกโขคาพุหิ อลพุกเนยยปติฎฐณฺจ ตสฺมา เอวมปิ
 เอกเมกสมัย เจตถ จตุพพิโรปิ คมภีรภาโว เวทิตพุโพ ๑

๒. ภควา สทฺธี สมฺโมทีติ ยถา คมนียาทีนิ ปุจฺจนฺโต ภควา เตน
 เอว โสปี ภควตา สทฺธี สมฺปวตฺตโมโท อโหสิ สีโตทก วย อฺณฺโหทเกน
 สมฺโมทิต อกีถาว อกมาสิ ๑ ยาย จ กจฺจ โภ โคตม ฌมณฺย กจฺจ ยาปณฺย
 กจฺจ โภโต โคตมสส สวากานณฺจ อปฺปาพาร ๑ อปฺปาตงก ๑ ลหฺภูจฺจณ ๑ พล

๑๙๒

ผาสุวิหาโรติอาทิกาย กถาย สมุโมทิตี ฯ ตัง ปิติปาโมชชสงฆาตสมุโมทชนนโต
 สมุโมทิตุํ ยุตตภาวโต จ สมุโมทนียํ อตถพุลลชนมธรรตาย สุจิริมปี กาลัง
 สารเตตุํ นิรนุตรํ ปวตเตตุํ อรหรูปโต สริตพพภาวโต จ สาราณียํ ฯ
 สุลยमानสุขโต จ สมุโมทนียํ อนุสสรियमानสุขโต สาราณียํ ฯ ตถา พุลลชน-
 ปริสุทฺธตตาย สมุโมทนียํ อตถปริสุทฺธตตาย สาราณียนฺติ ฯ

เอวํ อนนเกหิ ปริยาเยหิ สมุโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตติสารเตควา
 ปริโยสาเปตฺวา นิฏฺฐาเปตฺวา เยนตฺเถน อากโต ตัง ปุจฺฉิตฺตกาโม เอกมฺนุตํ
 นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนุตฺนฺติ ภาวนปฺุสกันนิทฺเทโส วิสมํ จนนิมิสฺสุริยา อนุปริวตฺตนฺตฺติ-
 อาทิสฺสุ วิย ฯ ตสฺมา ยถา นิสินฺโน เอกมฺนุตํ นิสินฺโน โหติ ตถา นิสิตฺติ
 เอวเมตฺถ อตฺถโถ ทฎฺฐพฺโพ ฯ ภูมฺมตฺเถ วา เอตํ อุปโยคฺวจันํ ฯ นิสิตฺติ
 อุปาวิสิตฺติ ฯ ปณฺฑิตา หิ ปุริสา ครุฎฺฐจानิยํ อุปสงฺกมิตฺวา อาสนกฺุสลตตาย
 เอกมฺนุตํ นิสิตฺนฺติ ฯ อยญจ เตสํ อญฺจตโร ตสฺมา เอกมฺนุตํ นิสิตฺติ ฯ กถํ
 นิสินฺโน ปน เอกมฺนุตํ นิสินฺโน โหติติ ฯ จ นิสชฺชโทเส วชฺเชตฺวา ฯ
 เสยฺยถิทํ ฯ อติทฺฐมจฺจาสนนํ อุปริวตฺตมฺนฺตปฺปเทสํ อติสมฺมุขา อติปฺจฺฉาติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ แปล มคธเป็นไทย

๑. ก็ ควรทราบความที่พระพุทธพจน์เป็นคุณลักษณะซึ่งโดยธรรม อรรถ เทศนา และโดยปฏิเวธ แม้ทั้ง ๔ อย่าง ในปิฎก ๓ นี้ แต่ละปิฎก ๆ บรรดาคัมภีรภาพทั้ง ๔ อย่างเหล่านั้น พระบาลี ชื่อว่า ธรรม ๆ เนื้อความ แห่งพระบาลีนั้นนั่นแหละ ชื่อว่า อรรถ ๆ การแสดงพระบาลีนั้นที่กำหนดไว้ แล้วด้วยใจ ชื่อว่า เทศนา ๆ การหยั่งรู้พระบาลีและอรรถแห่งพระบาลีตาม เป็นจริง ชื่อว่า ปฏิเวธ ๆ ก็เพราะเหตุที่ในปิฎกแม้ทั้ง ๓ นี้ ธรรม อรรถ เทศนา และปฏิเวธเหล่านี้ อันผู้มีปัญญาอ่อนทั้งหลายหยั่งถึงได้ยาก คุณมหาสมุทร อันสัตว์ทั้งหลายมีกระต่ายเป็นต้น หยั่งถึงได้ยาก ฉะนั้น และมีที่พึ่งที่พวกเขา ไม่พึงได้ ฉะนั้น จึงชื่อว่าลักษณะ ๆ อนึ่ง ควรทราบคัมภีรภาพทั้ง ๔ อย่าง ในปิฎก ๓ นี้ แต่ละปิฎก ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ๆ อีกนัยหนึ่ง ๆ เหตุ ชื่อว่า ธรรม ๆ สมจริงตามพระคำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ความรู้ ในธรรม ชื่อว่า ธรรมปฏิสัมภิตา ๆ ผลแห่งเหตุ ชื่อว่า อรรถ ๆ สมจริงตาม พระคำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ความรู้ในอรรถ ชื่อว่า อรรถปฏิสัมภิตา ๆ บัญญัติ อธิบายว่า การสนทนาธรรมตามธรรม ชื่อว่า เทศนา ๆ การตรัสรู้ ชื่อว่า ปฏิเวธ ๆ ก็ ปฏิเวธนั้น เป็นได้ทั้งโลกิยะและโลกุตระ ๆ ปฏิเวธนั้น คือ ความหยั่งรู้ในธรรมทั้งหลายตามควรแก่อรรถ ในอรรถทั้งหลายตามควร แก่ธรรม ในบัญญัติทั้งหลายตามควรแก่ทางบัญญัติ โดยวิสัยและโดยไม่มมงาย ๆ บัดนี้ เพราะเหตุที่ในปิฎกเหล่านี้ ธรรมชาตหรืออรรถชาตใด ๆ ก็ดี อรรถนี้ใด ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงให้ทราบด้วยประการใด ๆ เป็นอรรถมีหน้าเฉพาะ ต่อญาณของนักศึกษาทั้งหลาย เทศนาอันส่องอรรถนั้นด้วยประการนั้น ๆ ก็ดี ปฏิเวธ คือความหยั่งรู้ไม่วิปริตในธรรม อรรถและเทศนาเหล่านี้ใดก็ดี ธรรม อรรถ เทศนา และปฏิเวธแม้ทั้งหมดนี้ อันผู้มีปัญญาทราวมทั้งหลาย ผู้มิได้สังสมกุศลสมภารไว้ พึงหยั่งถึงได้ยาก คุณมหาสมุทรอันสัตว์ทั้งหลาย

มีกระต่ายเป็นต้นหยั่งถึงได้ยาก ฉะนั้น และมีที่ฟังที่พวกเขาไม่ฟังได้ ฉะนั้น จึงควรทราบคัมภีร์ภาพแม่ทั้ง ๔ อย่าง ในปฏิภก ๓ นี้ แต่ละปฏิภก แม่ด้วยประการ ดังกล่าวมานี้ ฯ

๒. หลายบทว่า ภควตา สทุธิ สมฺโมติ ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อ ตรัสถามถึงการเดินทางเป็นต้น ได้ทรงมีความรื่นเริงเป็นไปกับพราหมณ์นั้นแล้ว ฉันทใด ถึงแม่เวรัชฺชพราหมณ์นั้น ก็ฉันทนั้น ได้มีความรื่นเริงเป็นไปกับ พระผู้มีพระภาคเจ้า คือ ได้ถึงความเป็นผู้รื่นเริง ได้แก่ ความเป็นอันเดียวกัน เหมือนน้ำเย็นเข้ากันได้กับน้ำร้อน ฉะนั้น ฯ ก็ เวรัชฺชพราหมณ์ รื่นเริง ด้วยถ้อยคำเป็นต้นว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระองค์ทรงอดทนได้หรือ พอเลี้ยงอัตภาพได้หรือ และพระสาวกทั้งหลายของพระโคตมผู้เจริญ ไม่มีอาพาธ ไม่มีทุกข์ ยืนคล่องแคล่ว มีกำลัง อยู่ผาสุกหรือ ดังนี้ ฉันทใด ฯ ถ้อยคำนั้น ชื่อว่า สัมโมทนิยะ เพราะให้เกิดความรื่นเริงกล่าวคือปีติและปราโมทย์ และเพราะควร เพื่อความรื่นเริง ชื่อว่า สาราณียะ เพราะควรเพื่อให้ระลึกถึงตลอดกาลแม้นานแสนนาน คือ เพื่อให้เป็นไปตลอดกาล และเพราะเป็นถ้อยคำที่ควร ระลึกถึง เหตุเป็นถ้อยคำไพเราะด้วยอรรถและพยัญชนะ ฯ อนึ่ง ชื่อว่า สัมโมทนิยะ เพราะฟังอยู่ก็เป็นสุข ชื่อว่า สาราณียะ เพราะนึกถึงอยู่ก็เป็นสุข ฯ อนึ่ง ชื่อว่า สัมโมทนิยะ เพราะหมจดด้วยพยัญชนะ ชื่อว่า สาราณียะ เพราะหมจด ด้วยอรรถแล ฯ

เวรัชฺชพราหมณ์ ยังถ้อยคำอันเป็นที่ตั้งแห่งความรื่นเริง คืออันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงให้ผ่านไปแล้ว คือ ให้จบลง ได้แก่ ให้สำเร็จ โดยปริยาย มิใช่น้อยอย่างนี้แล้ว ประสงค์จะทูลถามเหตุให้ตนมา จึงนั่งแล้ว ณ ที่ควร ข้างหนึ่ง ฯ ศัพท์ว่า เอกมฺนุดํ นี้ เป็นศัพท์แสดงภavnปุสกกลิงค์ เหมือน ในคำเป็นต้นว่า พระจันทร์และพระอาทิตย์ ย่อมโคจรในที่อันไม่เสมอ ดังนี้ ฯ เพราะเหตุนั้น ในคำว่า เอกมฺนุดํ นิสิตฺติ นี้ ฟังเห็นความอย่างนี้ว่า เวรัชฺชพราหมณ์นั้นนั่งแล้ว จะเป็นผู้ชื่อนั่งแล้ว ณ ที่ควรข้างหนึ่ง โดยประการใด

๑๙๕

ก็นั่งแล้ว โดยประการนั้น ๆ อีกอย่างหนึ่ง คำว่า **เอกมุนต์** นั้น เป็นทฤติยา
วิภัตติ ลงในอรรถสัจตมมีวิภัตติ ๆ บทว่า **นิสึทิ** แปลว่า เข้าไปใกล้แล้ว ๆ
ความจริง บุรุษทั้งหลายผู้ฉลาด เข้าไปหาครูฐานียบุคคลแล้ว ย่อมนั่ง ณ ที่ควร
ข้างหนึ่ง เพราะเป็นผู้ฉลาดในการนั่ง ๆ ก็เวรัญชพราหมณ์นี่ก็เป็นคนหนึ่ง
บรรดาบุรุษผู้ฉลาดเหล่านั้น เพราะฉะนั้น จึงนั่งแล้ว ณ ที่ควรข้างหนึ่ง ๆ
ถามว่า ก็ บุคคลนั่งอย่างไร จึงเชื่อว่าเป็นผู้นั่งแล้ว ณ ที่ควรข้างหนึ่ง ๆ แก้วว่า
นั่งเว้นโทษการนั่ง ๖ อย่าง ๆ ถามว่า มีอะไรบ้าง ๆ แก้วว่า นั่งไกลเกินไป ๑
นั่งใกล้เกินไป ๑ นั่งที่เหนือลม ๑ นั่งที่สูง ๑ นั่งตรงหน้าเกินไป ๑ นั่งข้างหลัง
เกินไป ๑ ๆ

พระพรหมเวที ชวนปญโญ วัดไตรมิตรวิทยาราม
สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย
ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๘
แต่ง ฉันท์ภาษามคธ
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

จงเก็บข้อความตามที่จะเก็บได้ ในข้อความข้างท้ายนี้ แล้วประพันธ์
ให้เป็นภาษามคธ โดยฉันท์ลักษณะ ๓ อย่าง ตามถนัด แต่งฉันท์อะไร
แจ้งชื่อไว้ด้วย ฯ

ไตรสรณคมน์ คือ การถึงสรณะทั้งสาม มีพระพุทธเจ้า พระธรรม
พระสงฆ์ ครบองค์แห่งพระรัตนตรัย สรณะ หมายถึงที่พึ่ง ที่อาศัย ที่ปกป้อง
นอกจากพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่มีผู้ใดอื่น สิ่งใดอื่น พึ่งถึงเป็น
สรณะได้ สรณะมีความหมายพิเศษจากคำที่พึ่งทั่วไป ไม่พื่อนำคำนี้ไปใช้
กับคำอื่น หรือผู้อื่น นอกจากพระรัตนตรัย ดังรับพระราชทานถวายแล้ว
พระรัตนตรัย แม้จะแยกออกเป็นพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แต่ก็มี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างแยกไม่ออก สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรงตรัสรู้พระธรรมเครื่องนำออกจากกิเลสและกองทุกข์ ได้ทรงแสดงพระธรรม
ที่ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง จึงทรงยังพระสงฆ์ให้เกิดขึ้น เป็นผู้ทรงพระธรรมไว้
สืบทอดมาถึงทุกวันนี้ เมื่อปฏิบัติธรรมดั่งเช่นที่ปฏิบัติกันอยู่ ก็คือปฏิบัติตามคำ
ทรงสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้รับมาจากพระสงฆ์
ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรณะทั้งสามก็ดังนี้ ความเป็นพิเศษของ
พระรัตนตรัยที่ควรแก้คำว่าสรณะ อยู่ที่ว่าการพึ่งพระรัตนตรัยปราศจากโทษ
แม้แต่น้อย เพราะพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นความถูกต้องสถานเดียว ไม่มีความผิดแม้เล็กน้อย เพียงใดในพระธรรมคำ
ทรงสอน คำสอนของใครทั้งหลายอื่นเป็นสรณะไม่ได้ เพราะยังมีความบกพร่อง
อยู่ไม่มากก็น้อย ถือเป็นที่พึ่งได้แต่ไม่ใช่เป็นสรณะ

๑๙๗

พระพุทธศาสนาสุภายิตบพหนึ่งกล่าวไว้มีความว่า "เมื่อบุคคลระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์อยู่ ความกลัว ความครั่นคร้าม ขนพองสยองเกล้าจักไม่มี" นี้แสดงความเป็นที่พึ่งที่เรียกว่า ธรรมะของ พระรัตนตรัย ที่ให้ความปกป้องให้พ้นภัยได้จริงว่าจะตกเข้าไปในที่มีภัยอันตราย มากมายเพียงใด ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นธรรมะ ย่อมพ้นจากภัยทั้งปวงนั้น ทั้งทาง กายและทางใจ ทางใจคือไม่กลัว ไม่หวาดสะอุ้ง ไม่หนี มีแสดงไว้ว่า ผู้นึกถึง พระพุทธเจ้า หรือพระธรรมของพระองค์ หรือพระสงฆ์สาวกของพระองค์ แม้ตกไปในที่แวดล้อมที่น่าสะพรึงกลัว ก็จะไม่กลัว ไม่หนี เพราะพระพุทธองค์ ทรงเป็นผู้ไม่สะอุ้ง ไม่กลัวและไม่หนี ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

ประโยค ป.ธ. ๘
ตัวอย่าง แต่งฉันท์ภาษามคธ
พ.ศ. ๒๕๕๑

ปัญยาวัตร

พุกุโธ ฌมโม จ สงโฆ จ	อิจุเจตํ รตนตตยํ
เอตมปี สรณํ เขมํ	เอตํ สรณมุตตมํ
นโร ตํ สรณํ เขมํ	อตุตมํ สรณํ คโต
นาณณํ โข สรณํ เขมํ	นาณณํ สรณมุตตมํ ฯ

วสันตติลก

ตํ วตุฏโต หิ วิวิธํ รตนตตยมปี
 โหติคฺคโตว อวิโยคสภาคภูตํ
 พุกุโธ อปาปฺณิ อนฺตุตฺรโพธิณามํ
 นิยุยานิกํ ปวฺรชมฺมมเทสยิตฺถ
 สมฺมา อิมํ อนฺุปโปชยิ ภิกฺขุสงฺฆํ
 ฌมโม จ สงฺฆอุปชาริตโกว โหติ
 สมฺพุทฺทสาวกสุเทสิตพุทฺทชฺมเม
 สพุทฺทาปี พุทฺทปริสา ปฺฏิปชฺชเตว ฯ

อินทรวงศ์

วุตตปฺปการํ รตนตตยํ อิหํ
 เอกาทิปทฺธํ สรณํ อนฺตุตฺรํ
 สํวตฺตเต สพุทฺทกิเลสสุทฺธิยา
 นตฺถิสฺส อณฺณํ สรณํ อนฺตุตฺรํ

๑๙๙

วตถุตตยํ ตํ สรณํ วรุตตมํ
อากมม สจจํ อริยํ จตุพพิชํ
สมมา ว ปณณาย วิปสฺสียตฺตโน
สพฺเพหิ ทฺกฺเขหิ ปมฺจฺเจเต นโร ฯ

ปัฐยาวัตร

เอวมฺพุทฺธํ สรณฺตานํ
ภยํ วา นมฺภิตตฺตํ วา
อิจฺเจวมฺปิ อีมา คาลา
อัยํ วตถุตตยํ เสฏฺฐํ
ภยฺนฺตรายตาณตฺตา
ยโต อภีรํ อจฺจนฺภี
ตโต พุทฺธณฺจ ฌมฺมณฺจ
ภยฺหิ ตชฺชิตกฺกาเล
อปลาเย จ กายน
เอตํ สรณฺมาคมฺม

ฌมฺมํ สงฺฆณฺจ ภิกฺขโว
โลมฺหํโส น เหสฺสติ
อภาสิ ทิปฺพุตฺตโม
สรณฺตานํ อภิกฺขณฺ
สรณํ อิติ ทิปฺติ
อปลาเย ตถาคโต
สงฺฆณฺจ สรณํ คโต
อจฺจนฺภีโก อภีรํโก
วาจาย อฺุท เจตสา
สพฺพทฺกฺขา ปมฺจฺเจตีติ ฯ

พระธรรมคุณาภรณ์ หาสฐมฺโม วัดสามพระยา
สนามหลวงแผนกบาลี

แต่ง
ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. ในบทว่า อปคฺพโก นั้น มีเนื้อความเฉพาะบทดังต่อไปนี้ ฯ
พระสมณโคดม ชื่อว่า อปคฺพกะ เพราะอรรถว่า ปราศจากกรรม ฯ อธิบายว่า
ไม่ควรถึงการเกิดใน เทวโลก ฯ อีกอย่างหนึ่ง พระสมณโคดม นั้น ชื่อว่า
อปคฺพกะ เพราะมีกรรมแล้ว ฯ อธิบายว่า พระสมณโคดม นั้น ชื่อว่า เป็นผู้มีส่วน
ได้กรรมแล้วต่อไป เพราะเป็นผู้ห่างจากกรรมในเทวโลก ดังนี้ หรืออธิบายว่า
การอยู่ในกรรมในท้องมารดาของสมณโคดม นั้นเป็นการแล้ว ดังนี้ ฯ ก็
เพราะการนอนในกรรมต่อไปของพระผู้มีพระภาคไปปราศแล้ว ฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงพิจารณาเห็นความปราศจากกรรมนั้น
ในพระองค์ จึงทรงยอมรับอีกเหตุหนึ่ง ฯ ก็ บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า
ยสฺส โข พุราหฺมณ อายตฺถิ คพฺภเสยฺยา ปุณฺณพฺภวาทินิพฺพตฺติ ปหฺินา เหล่านี้
พึงเห็นเนื้อความอย่างนี้ ดูก่อนพราหฺมณ การนอนในกรรมในอนาคตและ
ความบังเกิดในภพใหม่ ของบุคคลใดอันตนละได้แล้ว เพราะมีเหตุอันมรรค
ยอดเยี่ยม (อรัหฺตมรรค) กำจัดเสียแล้ว ฯ ก็ ในอธิการนี้ ด้วยศัพท์ว่า
คพฺภเสยฺยา พระผู้มีพระภาคทรงระบุถึงชลาพุชะกำเนิด ฯ ด้วยศัพท์ว่า
ปุณฺณพฺภวาทินิพฺพตฺติ ทรงระบุถึงอีก ๓ กำเนิดนอกนี้ ฯ อีกอย่างหนึ่ง ในสองบท
ว่า คพฺภเสยฺยา ปุณฺณพฺภวาทินิพฺพตฺติ นี้ พึงเห็นเนื้อความอย่างนี้ว่า การนอน
แห่งสัตว์ผู้เกิดในกรรม ชื่อว่า คพฺภเสยฺยา ความบังเกิด คือ การมีภพใหม่
ชื่อว่า ปุณฺณพฺภวาทินิพฺพตฺติ ฯ เปรียบเหมือน แม่เมื่อกล่าวว่า วิญญาณภูจฺติ ดังนี้
ที่ตั้งอื่นนอกจากวิญญาณ ย่อมไม่มี ฉันทฺใด แม้นในที่นี้ ก็พึงทราบ (ว่า)
ที่นอนอื่นจากกรรมก็ไม่มี ฉันทฺนั้น ฯ ก็ เพราะธรรมดาว่า ความบังเกิดที่เป็นการ
มีภพใหม่ก็มี ที่มีใช้การมีภพใหม่ก็มี แต่ในที่นี้ทรงประสงค์ถึงความบังเกิด
ที่เป็นการมีภพใหม่ ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า ความบังเกิด คือการมีภพใหม่
ชื่อว่า ปุณฺณพฺภวาทินิพฺพตฺติ ฯ

๒. ในภิกขุนิเทศ มีวินิจฉัยดังนี้ ผู้ใดยอมขอ เหตุนั้น ผู้นั้นชื่อว่า ผู้ขอ ฯ อธิบายว่า จะได้อีกตาม ไม่ได้ก็ตาม ย่อมขอ ด้วยการขออย่างประเสริฐ ฯ ชื่อว่า ผู้เข้าไปอาศัยการเที่ยวขอ เพราะเข้าไปอาศัยการเที่ยวขอที่พระพุทธเจ้า เป็นต้นทรงเข้าไปอาศัยแล้ว ฯ จริงอยู่ ผู้ใดผู้หนึ่ง ละกองโกศะน้อยบ้าง มากบ้าง ออกจากเรือน บวชไม่มีเรือน ผู้นั้น ชื่อว่า เข้าไปอาศัยการเที่ยวขอ เพราะละ การเลี้ยงชีพด้วยกสิกรรมและโครัคกรรม เป็นต้นแล้ว ยอมรับเพศ (บรรพชิต) นั้นเอง เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า ภิกษุ ฯ อีกอย่างหนึ่ง แม้นัถตรที่เขาหาบ (มาถวาย) อยู่ในท่ามกลางวิหาร ก็ชื่อว่าเข้าไปอาศัยการเที่ยวขอ เพราะมีชีวิตเนื่อง ด้วยผู้อื่น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ภิกษุ ฯ หรือชื่อว่า เข้าไปอาศัยการเที่ยวขอ เพราะเกิดอุตสาหะในการบรรพชาอาศัยโภชนะคือคำข้าวที่หามาได้ด้วยปลีแข้ง เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ภิกษุ ฯ ผู้ใด ย่อมทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว เพราะทำลาย ค่าผัสสะและสี (ให้เสียไป) เพราะฉะนั้น ผู้นั้น ชื่อว่าผู้ทรงผ้าที่ถูกทำลายแล้ว ฯ ในการทำลายค่าเป็นต้นนั้น พึงทราบการทำลายค่า (ทำให้เสียราคา) เพราะเอา มีดตัด ฯ จริงอยู่ ผืนผ้าแม้มีราคาตั้งพัน ที่เอามีดตัดเป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ ย่อมเสีย ราคาไป คือ ย่อมไม่ถึงค่าเพียงครึ่งหนึ่งของราคาเดิม ฯ พึงทราบการทำลายผัสสะ ด้วยการเหย็บด้วยด้าย ฯ จริงอยู่ ผืนผ้า แม้ที่มีสัมผัสอ่อนนุ่ม (เมื่อ) เอาด้ายเหย็บแล้ว กลายเป็นของมีผัสสะเสียไป คือ ถึงความเป็นผ้าที่สัมผัสหยาบกระด้าง ฯ พึงทราบ การทำลายสี เพราะสนิมเข็มเป็นต้น ฯ จริงอยู่ ผืนผ้าที่บริสุทธิ์สดใส ถูกทำลายสี (ทำให้เสียสี) คือเปลี่ยนสีเดิมไปด้วยสนิมเข็ม เริ่มตั้งแต่ใช้เข็มเหย็บ ด้วยน้ำสกปรก ที่เกิดจากเหมืองมือ และด้วยการข้อมและการทำกัปะปะในที่สุด ฯ ผู้ใด ชื่อว่าผู้ ทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว เพราะมาตราว่าใช้ผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้วด้วยอาการ ๓ อย่างนี้ ผู้นั้นชื่อว่า ภิกษุ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๘ แปล ไทยเป็นมทร

๑. ตตฺรารยํ ปทศฺโธ ๑ คพฺภโต อปคโตติ อปคพฺภโก ๑ อภพฺโพ
 เทวโลกุปฺปตฺตี ปาปฺณิตฺตุนฺติ อธิปฺปาโย ๑ หีโน วา คพฺภโก อสฺสาติ
 อปคพฺภโก ๑ เทวโลกคพฺภปริพาหิรตฺตา आयตี หีนคพฺภปฏิลาภภาตตี
 หีโน วาสฺส มาตุ กุจฺฉิสฺมี คพฺภวาโส อโหสีติ อธิปฺปาโย ๑ ภควโต ปน
 ยสฺมา आयตี คพฺภเสยฺยา อปคตา ตสฺมา โส ตํ อปคพฺภตํ อตฺตนิ สมฺปสฺสมานิ
 อปรํ ปริยายํ อนุชานาติ ๑ ตตฺร จ ยสฺส โข พฺราหฺมณ आयตี คพฺภเสยฺยา
 ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติ ปหีนาคิ เอเตสํ ปทานํ เอวมตฺโธ ทฏฺฐพฺโพ พฺราหฺมณ
 ยสฺส ปุคฺคลสฺส อนาคเต คพฺภเสยฺยา ปุณฺพภเว จ อภินิพฺพตฺติ อนุตฺตเรน
 มคฺเคน วิหตการณตฺตา ปหีนา ๑ คพฺภเสยฺยาคหณฺน เจตฺถ ชลาพฺุชาโยนิ
 คหิตา ๑ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติคคหณฺน อิตฺรา ติสฺโสปี ๑ อปิจ คพฺภสฺส เสยฺยา
 คพฺภเสยฺยา ปุณฺพภโวเอว อภินิพฺพตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺตีติ เอวมตฺถ อตฺโถ
 ทฏฺฐพฺโพ ๑ ยถา จ วิญฺญาณภูตตีติ วุตฺเตปี น วิญฺญาณโต อญฺญา จิตฺติ
 อตฺถิ เอวมิธาปี น คพฺภโต อญฺญา เสยฺยา เวทิตพฺพา ๑ อภินิพฺพตฺติ จ นาม
 ยสฺมา ปุณฺพภวภูตาปี อปุณฺพภวภูตาปี อตฺถิ อธิ จ ปุณฺพภวภูตา อธิปฺเปตา
 ตสฺมา วุตฺตํ ปุณฺพภโวเอว อภินิพฺพตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺตีติ ๑

๒. ภิกฺขุณีทฺเทเส ภิกฺขุตีติ ภิกฺขโก ๑ ลภฺนโต วา อลภฺนโต วา อริยาย
 ยาจนาถ ยาจตีติ อตฺโถ ๑ พุทฺธาทีหิ อชฺฌปคตํ ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคตตฺตา
 ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโต นาม ๑ โย หิ โภจि อปฺปํ วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ
 ปหาย อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺโธ โส กสิโครกฺขาทีหิ จีวิตกปฺปนํ
 หิตฺวา ลิงฺคสมฺปฏฺิจฺจนฺเนว ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโตติ ภิกฺขุ ๑ ปรปฺภิตฺต-
 ชีวิตกตฺตา วา วิหารมชฺเช กาชกตฺตํ ภูตฺตมาโนปี ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโตติ
 ภิกฺขุ ๑ ปิณฺฑทฺธิยาโลปโกชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชาย อุตฺตสาหชาตตฺตา วา

ภิกขุจริยัม อชฌุปลคโตติ ภิกขุ ๗ อคฺขมผลสวณณเถเทน ภินฺนํ ปญฺ्ञิ ธารตตีติ
 ภินฺนปญฺ्ञุโร ๗ ตตฺถ สตฺถกจฺเจทเนน อคฺขมเถโท เวทิตฺพุโป ๗ สหสฺสคฺขมนโกปี
 หิ ปญฺ्ञุ สตฺถเกน ขณฺฑาขณฺฑิกํ ฉินฺโน ภินฺนคฺโข โหติ ปุริมคฺขโต
 อุพฺพตฺตมปี น อคฺขมติ ๗ สุตตสํสิพฺพนน ผลสเถโท เวทิตฺพุโป ๗ สุขสมผลสปี
 หิ ปญฺ्ञุ สุตเตหิ สํสิพฺพิโต ภินฺนผลสโส โหติ ขรสมผลสตํ ปาปฺณาติ ๗
 สฺวจิมลาทีหิ วนฺณเถโท เวทิตฺพุโป ๗ สฺปริสุทฺโธปี หิ ปญฺ्ञุ สฺวจิมมโต
 ปญฺ्ञาย สฺวจิมเลน หตฺถเสทมลชฺลิกาหิ อวसानน รชนกปฺปรณหิ จ ภินฺนวณฺโณ
 โหติ ปกติวณฺณํ วิชฺหติ ๗ เอวํ ตีหากาเรหิ ภินฺนํ ปญฺ्ञิ ธารณโต ภินฺนปญฺ्ञุโรติ
 ภิกขุ ๗

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. พระณาปิตติยา ปน อุปปนาย สกตสรีร์ ฌมิตวา ปูริตวตฺติ วิย
 มหตา อุทโกเชน ปกขนตปพตคฺจฺฉิ วิย จ อนุปฺริปฺมุญฺโหติ ฯ สา ปเนสา
 ปณฺจวิชา ปิตฺติ คพฺภํ คณฺหนตฺติ ปฺริปํกํ คจฺฉนฺตฺติ ทพฺพิชฺชํ ปสฺสทฺธิ ปฺริปฺุเรติ
 กายปสฺสทฺธิณฺจ จิตฺตปสฺสทฺธิณฺจ ฯ ปสฺสทฺธิ คพฺภํ คณฺหนตฺติ ปฺริปํกํ
 คจฺฉนฺตฺติ ทฺวิธมฺปิ สฺขํ ปฺริปฺุเรติ กายิกณฺจ เจตสิกณฺจ ฯ สฺขํ คพฺภํ คณฺหนตฺติ
 ปฺริปํกํ คจฺฉนฺตฺติ ตฺวิธํ สมารี ปฺริปฺุเรติ ขณฺนิกสมารี อุปจฺจารสมารี
 อปฺปนาสมารินฺตฺติ ฯ ตาสฺสุ ยา อปฺปนาสมาริสฺส มฺลํ หุตฺวา วทฺธมฺมานา
 สมาริสฺสมปโยคํ กตฺตา พระณาปิตฺติ อยํ อิมสฺสมี อตฺเต อธิปฺเปตา ปิตฺติ ฯ อิตฺริ
 ปน ฯ สฺขนํ สฺขํ ฯ สฺกฺขจฺ จา ขาทติ ขณฺติ หนตฺติ กายจิตฺตวาพฺรณฺตฺติ สฺขํ ฯ
 ตํ สาทลกฺขณํ ตํสมปฺยุตฺตํ อุปพฺรุหนฺรลํ อนุคฺคหปฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 เนลํ กตฺตจฺจิ อวิปฺปโยเค อิกฺขารมฺมณฺปฏฺติลาภคฺคฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 สฺขํ ฯ ยตฺถ ปิตฺติ ตตฺถ สฺขํ ฯ ยตฺถ สฺขํ ตตฺถ นนฺนิยมโต ปิตฺติ ฯ
 สงฺขารกฺขนฺรสงฺคหิตา ปิตฺติ เวทนากฺขนฺรสงฺคหิตํ สฺขํ ฯ กนฺตารจินฺนสฺส
 วนฺนตฺตฺกนฺตทสฺสนสฺวเนสฺสุ วิย ปิตฺติ วนฺจฺฉายาปเวสนอุทกปฺริโกเกสฺสุ วิย สฺขํ ฯ
 ตสฺสมี ตสฺสมี สมเย ปากฺกฺภาวโต เจตํ วุตฺตนฺตฺติ เวทิตพฺพิ ฯ อิตฺติ อยณฺจ ปิตฺติ
 อิทฺถจฺ สฺขํ อสฺส ฌานสฺส อสฺสมี วา ฌานเน อตฺถิตฺติ อิทํ ฌานํ ปิตฺติสฺขนฺตฺติ วุจฺจติ ฯ
 อถวา ปิตฺติ จ สฺขณฺจ ปิตฺติสฺขํ ฌมฺมวินยาทโย วิย ฯ วิเวกขํ ปิตฺติสฺขมสฺส
 ฌานสฺส อสฺสมี วา ฌานเน อตฺถิตฺติ เอวมฺปิ วิเวกขมฺปิติสฺขํ ฯ ยถเว หิ ฌานํ เอว
 ปิตฺติสฺขมฺเปตฺถ วิเวกขเมว โหติ ฯ ตณฺจสฺส อตฺถิ ตสฺมา เอกปฺเทเนว
 วิเวกขมฺปิติสฺขนฺตฺติ วตฺถุํ ยุชฺชติ ฯ วิภงฺเก ปน อิทํ สฺขํ อิมาย ปิตฺติยา สหคตฺนตฺติ
 อาทินา นเยน วุตฺตํ ฯ อตฺถิ ปน ตตฺถาปี เอวเมว ทฺฐจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ

๒. ตศริมา ปณจ วสิโย อวชชนวสี สฬาปชชนวสี อธิฎจานวสี
 ฎจจานวสี ปจจเวกขณวสีติ ๑ ปจมชฌานํ ยคธิจจกํ ยทธิจจกํ ยาวทธิจจกํ
 อวชชติ อวชชนาย ทนุชยิตตตํ นคธิติ อวชชนวสี ๑ ปจมชฌานํ
 ยคธิจจกํ ๑เป๑ สฬาปชชติ สฬาปชชนาย ทนุชยิตตตํ นคธิติ สฬาปชชนวสี ๑
 เอวํ เสสาปี วิตุถาเรตพพา ๑ อัย ปเนตถ อตถปกาสนา๑

ปจมชฌานโต ฎจจาย ปจม วิตกํ อวชชยโต ภวงค์ อุปจฉินทิตวา
 อุปปณนาวชชนานนุตรี วิตกการมมณเนา จตตารี ปณจ วา ชวนานิ
 ชวนติ ตโต เทว ภวงคานิ ตโต ปุณ วิจารารมมณํ อวชชนํ ฎคตนยเนา
 ชวนานีติ เอวํ ปณจสุ ฌานงคสุ ยทา นินนุตรี จิตตํ เปเสตุ สกโกติ
 อตสส อวชชนวสี สิทธิธา โหติ ๑ อัย ปน มตถกปตตตา วสี ภกวโต
 ยมกปาฎิหาริเย สพภติ อณเณสํ วา เอวรูป กาเล ๑ อิติ ปรี สีมตรา
 อวชชนวสี นาม นคธิ ๑ อายสมโต ปน มหาโมคคัลลานสส นนุโทปนนุท-
 นาคราชทเมเน วิย สีมํ สฬาปชชนสมตถตา สฬาปชชนวสี นาม ๑
 อจจรามคตํ วา ทสจจรามคตํ วา ขณํ จเปตุ สมตถตา อธิฎจานวสี นาม ๑
 ตเถว ลหุ ฎจจตุ สมตถตา ฎจจานวสี นาม ๑

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๘ แปล มคธเป็นไทย

๑. ส่วนว่า เมื่อพรมณีปีติเกิดขึ้นแล้ว ร่างกายทั้งสิ้น ย่อมซาบซ่านไป
ดุจกระเพาะปัสสาวะที่พองเต็ม และดุจเหวที่ห้วงน้ำใหญ่หลากเข้าไปเต็ม ๆ
ก็ ปีติ ๕ อย่างนี้ นั่น เมื่อตั้งครรรภ์ไปจนแก่ได้ที่ ย่อมยังปัสสัทธิ ๒ อย่างคือ
กายปัสสัทธิ และจิตตปัสสัทธิให้บริบูรณ์ ๆ ปัสสัทธิ เมื่อตั้งครรรภ์ไปจนแก่ได้ที่
ย่อมยังสุข ๒ อย่าง คือ กายิกสุข และเจตสิกสุข ให้บริบูรณ์ ๆ สุขเมื่อตั้งครรรภ์
ไปจนแก่เต็มที่ย่อมยังสมาธิ ๓ อย่างคือ ขณิกสมาธิ อุปะจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ
ให้บริบูรณ์แล้ว ๆ บรรดาปีติ ๕ อย่างนั้น พรมณีปีติใด เป็นมูลแห่งอัปปนาสมาธิ
เจริญขึ้นถึงการประกอบเข้ากับสมาธิ พรมณีปีตินี้ เป็นปีติที่ท่านประสงค์เอา
ในอรรถนี้ ๆ ส่วนบท (คือ สุข) นอกนี้ บัณฑิตพึงทราบอธิบายความต่อไป ๆ
ความสบายชื่อ สุข ๆ อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติใด ย่อมกินเสียด้วยดีซึ่งความ
ไม่สบายกายและความไม่สบายใจ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า สุข ธรรมชาติใด
ย่อมขาดเสีย คือย่อมกำจัดเสียด้วยดี ซึ่งความไม่สบายกายและความไม่สบายใจ
เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า สุข ๆ สุขนั้น มีความสำราญเป็นลักษณะ มีอัน
พอกพูนธรรมทั้งหลายที่สัมปยุตกับสุขนั้นเป็นกิจ มีการช่วยสนับสนุน
(สัมปยุตธรรม) เป็นเครื่องปรากฏ ๆ ก็แม้เมื่อมีความแยกกันไม่ได้ ในจิต
บางดวง (ปฐมฌานจิตเป็นต้น) แห่งปีติและสุขนั้น ความยินดีเพราะได้อิฏฐารมณ์
จัดเป็นปีติ การเสวยรสแห่งอิฏฐารมณ์ที่ได้มาจัดเป็นสุข ๆ ปีติมีในจิตตูปบาทใด
ในจิตตูปบาทนั้นก็มีสุขด้วย ๆ (แต่) สุขมีในจิตตูปบาทใด ในจิตตูปบาทนั้น
ไม่มีปีติเสมอไป ๆ ปีติท่านสงเคราะห์เข้าในสังขารจันท์ สุขท่านสงเคราะห์
เข้าในเวทนาจันท์ ๆ ปีติ เปรียบเหมือนความอึดใจในเพราะได้เห็นป่าไม้หรือได้
ยินว่ามีน้ำ สุขเปรียบเหมือนความสบายในเพราะได้เข้าไปยังเงาไม้หรือบริโภคน้ำ
ของบุคคลผู้อ่อนเปลี้ยในทางกันดาร ๆ ก็ปีติและสุขนี้ บัณฑิตพึงทราบว่า
ท่านกล่าวไว้ เพราะความที่ปีติและสุขนั้นปรากฏในสมัยนั้น ๆ ๆ ปีตินี้ด้วย

สุขนี้ด้วย มีอยู่แก่ฉานนี้ หรือมีอยู่ในฉานนี้ เหตุฉนั้น ฉานนี้ ท่านจึงกล่าวว่า มีปีติและสุข (ปีติสุข) ด้วยประการฉะนี้ ๆ อีกอย่างหนึ่ง ปีติด้วย สุขด้วย ชื่อว่า ปีติและสุข เหมือนศัพท์ทวันทวะ เช่น ธรรมและวินัย เป็นต้น ๆ ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก มีอยู่แก่ฉานนี้ หรือมีอยู่ในฉานนี้ เหตุฉนั้น ฉานนี้ ท่านจึงกล่าวว่า มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแม้ด้วยประการฉะนี้ ๆ เหมือนอย่างว่า ฉาน ย่อมเป็นธรรมชาติเกิดแต่วิเวกฉนั้นใด แม้ปีติและสุขในฉานนี้ ก็ย่อมเป็นธรรมชาติเกิดแต่วิเวกเหมือนกัน ฉนั้น ๆ อนึ่ง ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกนั้น มีอยู่แก่ฉานนี้ เพราะฉนั้น การจะกล่าวรวมเป็นบทเดียวกันนั้นแล ว่า วิเวกขมปีติสุข ดังนี้ ก็ใช้ได้ ๆ ส่วนในคัมภีร์วิภังค์ ท่านกล่าวไว้โดยนัยว่า สุขนี้สหคตกับปีตินี้ ดังนี้ เป็นต้น ๆ แต่ความหมายแม้ในคัมภีร์วิภังค์นั้น นักศึกษาก็พึงเห็นอย่างนี้เหมือนกัน ๆ

๒. ในอาการ ๕ นั้น มีวสี ๕ อย่างดังนี้คือ อาวัชชนวสี (ความชำนาญในการพิจารณาองค์ฉาน) สมาปัชชนวสี (ความชำนาญในการเข้าฉาน) อธิฐานวสี (ความชำนาญในการให้ฉานดำรงอยู่) วุฏฐานวสี (ความชำนาญในการออกจากฉาน) ปัจจเวกขณวสี (ความชำนาญในการพิจารณาองค์ฉานด้วยขวนจิต) ๆ พระโยคาวจร ย่อมพิจารณาปฐมฉาน ในสถานที่ตามต้องการ ในกาลตามต้องการ ในระยะคราวที่ต้องการ ความซกซ้าในการพิจารณา หามีไม่ เพราะเหตุฉนั้น อาการนั้น ชื่อว่า อาวัชชนวสี ๆ พระโยคาวจร ย่อมเข้าปฐมฉานได้ ในสถานที่ตามต้องการ ฯลฯ ความซกซ้าในการเข้า หามีไม่ เพราะเหตุฉนั้น อาการนั้น ชื่อว่า สมาปัชชนวสี ๆ แม้วสีที่เหลือ บัณฑิตพึงขยายให้พิสดาร โดยทำนองเดียวกันนี้ ๆ ส่วนคำชี้แจงความหมายในวสี ๕ อย่างนี้ มีดังต่อไปนี้ ๆ

เมื่อพระโยคาวจร ออกจากปฐมฉานแล้ว พิจารณาองค์ฉานที่ ๑ คือ วิตกอยู่ ขวนจิตทั้งหลาย ซึ่งมีวิตกเป็นอารมณ์นั้นแล ย่อมเล่นไป ๔ ดวงบ้าง ๕ ดวงบ้าง ต่อจากอาวัชชนจิต (มโนทวาราวชชนจิต) ที่ตัดภวังค์เกิดขึ้น ต่อแต่นั้น ภวังคจิต (เล่นไป) ๒ ดวง ต่อจากภวังคจิตนั้น อาวัชชนจิต

๒๐๘

(มโนทวาราวชชนจิต) ซึ่งมีวิจารณ์เป็นอารมณ์ ก็เกิดขึ้นต่อไปอีก ชวนจิตทั้งหลาย
ย่อมแล่นไป โดยนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล เมื่อใด พระโยคาวจร สามารถส่งจิตไป
พิจารณาในองค์ฌานทั้ง ๕ ติดต่อกันอย่างนี้ดังบรรยายมา เมื่อนั้น อวชชนวสี
จัดว่าสำเร็จแล้วแก่เธอ ฯ ก้าวสี่ขั้นสุดยอดนี้ ย่อมมีได้แต่ในขณะที่พระผู้
มีพระภาคเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ หรือของท่านผู้อื่น (มีพระสารีบุตรเป็นต้น)
ในกาล (แสดงปาฏิหาริย์ทันทีทันใด) เห็นปานนั้น ฯ ชื่อว่า อวชชนวสี รวดเร็ว
ฉับพลันยิ่งกว่านี้ หามิได้ ฯ ส่วนความสามารถในการเข้าฌานฉับพลัน
เหมือนในการที่พระมหาโมคคัลลานะทรมานนั้น โทปนันทนาคราช ชื่อว่า
สมาปชชนวสี ฯ ความสามารถที่จะยับยั้งฌานให้ดำรงอยู่ได้ขณะหนึ่ง ชั่วลัดนิ้ว
มือหนึ่ง ก็ดี ชั่ว ๑๐ ลัดนิ้วมือก็ดี ชื่อว่า อธิฐานวสี ฯ ความสามารถที่จะออก
จากฌานได้อย่างฉับพลันเช่นเดียวกันนั้น ชื่อว่า วุฏฐานวสี ฯ

พระธรรมเจดีย์ ธรรมเสฏโฐ วัดกัลยาณมิตร
สนามหลวงแผนกบาลี

เจดย
ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๕
แต่ง ไทยเป็นมคอ
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ขันติเป็นประธาน คือขันติเป็นใหญ่ เป็นเหตุนำและสิ่งที่ขันตินำให้เกิด คือศีลและสมาธิ อันเป็นคุณทั้งสองประการ ศีลก็ตาม สมาธิก็ตาม จักไม่เกิดจากความไม่อดทนหรือความไม่มีขันติ ขันติทำให้ยับยั้งการทำลายชีวิต เพราะอดทนได้ต่อความย่ำทางอารมณ์ เช่นความโกรธ ความปรารถนาต้องการที่ผิดศีลผิดธรรมอย่างรุนแรง จนถึงอาจทำลายชีวิตกันได้เพียงเพื่อให้สมปรารถนา

ขันติทำให้รักษาศีลข้อ ๑ ได้ ศีลข้อ ๒ คือเว้นจากการถือเอาของที่มีใช้ของตน เมื่อความปรารถนาต้องการเกิดขึ้น แม้ไม่มีขันติความอดทนเพียงพอ ก็ยอมละเมิดศีลข้อ ๒

ขันติทำให้รักษาศีลข้อ ๓ คือเว้นจากการประพฤติผิดประเวณี ก็มีเหตุผลเช่นเดียวกัน ว่ารักษาศีลข้อนี้ไม่ได้ แม้ไม่รู้จักถอดทศต่อความใคร่ ความปรารถนาที่ผิดศีลผิดธรรม ต้องมีขันติ อดทนจนสามารถชนะความใคร่ความปรารถนาที่ผิดศีลผิดธรรมได้ จึงจะรักษาศีลข้อ ๓ ได้

ขันติทำให้รักษาศีลข้อ ๔ ได้ คือมีความอดทนเอาชนะความรู้สึกที่จะพูดความไม่จริง เพื่อทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดได้ จึงจะรักษาศีลข้อ ๔ ได้ ทุกคนอาจจะมีเวลาต้องบิดเบือนความจริงบางอย่างเพื่อประโยชน์ของตน แต่ถ้าสามารถอดทนเอาชนะความต้องการนั้นได้ ก็จะรักษาศีลข้อ ๔ ได้ ได้เป็นผู้มีวาจาสัตย์ ซึ่งเป็นที่สรรเสริญของบัณฑิตทั้งปวง

และขันติทำให้รักษาศีลข้อ ๕ ได้ ผู้ที่เสพของเมา คือผู้ที่ไม่สามารถอดทนเอาชนะความรู้สึกที่ต้องการอารมณ์มีนเมาได้ จึงไม่สามารถรักษาศีลข้อ ๕ ได้ แม้จะได้เคยรู้รสชาติของสิ่งมอมเมามาก่อน เคยรู้สึกเป็นสุขกับความเคลิบเคลิ้มที่เกิดแต่อำนาจของเสพติดทั้งหลาย แต่ถ้ามีขันติเกิดขึ้นเอาชนะความปรารถนา

๒๑๐

ต้องการจะได้รับอารมณ์มีนเมาได้ ก็จะสามารถรักษาศีลข้อ ๕ ได้ เลิกละการเสพ
สิ่งมอมเมาทั้งหลายได้ ผู้มีขันติอดทนได้ เอาชนะความโกรธ ความปรารถนาต้อง
การที่ผิดศีลผิดธรรม ความใคร่ ความมีเจตนาทำให้เกิดความเข้าใจผิดจากความจริง
และความต้องการอารมณ์เคลิบเคลิ้มมีนเมาได้ จักเป็นผู้มีศีลได้ และมีสมาธิได้
เพราะใจที่มีศีลสะอาดนั้นเป็นใจที่สมาธิเกิดง่าย จึงเป็นใจที่มีสมาธิได้

ผู้มีศีล มีสมาธิ ย่อมเป็นผู้ที่สามารถยังกุศลธรรมคือความดีทั้งปวงให้
เจริญได้ ท่านจึงแสดงไว้ว่า กุศลธรรมทั้งปวงย่อมเจริญ เพราะขันติเท่านั้น ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

ประโยค ป.ธ. ๕
ตัวอย่าง แต่งไทยเป็นมคธ
พ.ศ. ๒๕๕๑

ขนฺตีติ ปเนตฺถ ๑ สํ สีสํ สมํธิ จาติ ทฺวินฺนํ คุณฺณํ ปชานณฺเจว
 อฺปฺปาทกาณณฺญจ ๑ วุตฺตมฺปิ เจตํ

"สีลสมํธิคุณฺณํ ขนฺตี ปชานกาณณฺ^๑ติ ๑"

ตฺตรํ อธิปฺปาโย ๑ สีลมฺปิ สมํธิปํ น อฺกฺขนฺตี ปฺปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชนฺตี,
 ขนฺตี ปน ปฺปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชนฺตี ๑ เตสฺ สีสํ ตาว ๑ เอตฺถ หิ ปณฺจ ลิกฺขาปท-
 สงฺฆาตานิ สีลานิ ปฺปวฺจเร ๑ ขนฺตี ปเนสา ปาณาติปาทนฺเสชฺส การณํ ๑ ขนฺตี-
 สมฺนฺนาคโต หิ ปฺปคฺคโล โภธาทีปฺพนฺสฺส เจว ยาวเทว อตฺตโน อิจฺฉาปสิทฺธิยา
 ปาณาติปาทสมตฺถาย อธมฺมิกาย อตฺตริจฺฉาย จ ขโม โหติ ๑ ขนฺตี อิมินากาเรน
 ปาณาติปาทาเวรมฺมิสงฺฆาตฺสฺส ปจฺมสีลฺสฺส รกฺษณการณํ ๑ สํ จ
 อทินฺนาทานาเวรมฺมิสงฺฆาตฺสฺส ทฺตฺยสีลฺสฺส รกฺษณการณํ โหติ ๑ ยทา หิ อธมฺมิกา
 ปฺรภณฺฑาทานเ อตฺตริจฺฉา อฺปฺปชฺชติ, ตทา เจ ขนฺตี น ภเวยฺย, อิทํ สีลํ อชฺฉาจรติ,
 ขนฺตี ปน ปฺปฏิจฺจ อิทํ สีลํ รกฺขิตฺตํ สกฺโกติ ๑ ขนฺตี อิมินากาเรน ทฺตฺยสีลฺสฺส
 รกฺษณการณํ ๑ สํ จ ตเถว กามสฺมุจฺฉาจาราเวรมฺมิสงฺฆาตฺสฺส ตฺตฺยสีลฺสฺส
 รกฺษณการณํ ๑ กถํ ๑ อธมฺมิกานํ กามานํ อฺกฺขโม ปฺปคฺคโล อิทํ สีลํ รกฺขิตฺตํ น
 สกฺโกติ ๑ ยทา หิ ขนฺตีสมฺนฺนาคโต หุตฺวา ยาว อธมฺมิเก กามे เชตฺตํ สกฺโกติ
 ตาว ขโม โหติ, ตทา ตฺตฺยสีลํ รกฺขิตฺตํ สกฺโกติ ๑ ขนฺตี อิมินากาเรน ตฺตฺยสีลฺสฺส
 รกฺษณการณํ ๑ สํ จ มุสํวาทาเวรมฺมิสงฺฆาตฺสฺส จตฺตฺถสีลฺสฺส รกฺษณการณํ ๑
 กถํ ๑ โย ยาว ปฺรวิสํวาทนาธิปฺปาเยน มุสํวาทเจตนํ เชตฺตํ สกฺโกติ ตาว ขโม
 โหติ, โส อิทํ สีลํ รกฺขิตฺตํ สกฺโกติ ๑ จานํ โย ปเนตํ วิชฺชติ ยํ สพฺเพ กทาจิ

^๑ ศ.ม. ๒๒๑ (บอกรัตร์ สวดมนต์ฉบับหลวง พิมพ์ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๒ หน้า ๒๒๑)

อตตทตถาย วิสัวาทกา ภเวยฺยํ ๑ สเจ ปน ยาว ตัวิสัวาทนาธิปายํ เชตุํ สกโกติ
ดาว ขโม ภเวยฺย, อิทํ จตฺตถสึลํ รกฺขิตุํ สกโกติ, สจฺจวาโจ โหติ ปณฺฑิตานญจ
ปัสสันนํโย ๑ ขนฺติ อิมินากาเรน จตฺตถสึลสฺส รกฺขณการณํ ๑ สา จ สุราเมรย-
มชฺชปมาทญฺจานาวรณนํสงฺขาตสฺส ปณฺจมสึลสฺส รกฺขณการณํ ๑ กถํ ๑ ขนฺติยา
มชฺชปานเจตณํ เชตุํ อสฺสโกนฺโต มชฺชปายี โหติ, เตน อิทํ สึลํ รกฺขิตุํ น
สกโกติ ๑ โย ปน มชฺชรสถญฺญ นานาวิธมชฺชปานสุขปฏฺฐิเสวเท วา ญฺจปฺพุโพ, สเจ
ปจฺจนา ขนฺติโก หุตฺวา ตํตํมชฺชปานเจตณํ เชตุํ สกฺกญฺเยย, โส อิทํ สึลํ รกฺขิตุํ
สกโกติ นานาวิธมชฺชปานา วิรมติ ๑ ขนฺติ อิมินากาเรน ปณฺจมสึลสฺส
รกฺขณการณํ ๑

โย ปน โภชสฺส เจว อธมฺมิกอตรฺรจฺฉาย จ อธมฺมิกกามสฺส จ ปรวิสัวาทน-
กายวจีปโยคสมฺภูจฺจาปิกเจตนาถ จ มชฺชปานสุขกามตยาถ จ ขโม โหติ ขนฺติยา จ
เต โภธาทย เชตุํ สกโกติ, ตสฺส สึลํ เจว สมาริ จ สุเขน ภวณฺติ ๑ ปรีสุทฺธสึลสฺส
หิ จิตฺตํ สุเขน สมาริยติ, เอวํ จิตฺตสฺส สมาริ ภวติ ๑

ขนฺติยา หิ อุปฺปนฺเนหิ สึลสมาริคุเณหิ สมฺปนฺโน ปุคฺคโล สพฺเพ
กุสลธมฺเม วฑฺฒเตตุํ สกโกติ, เตน วุตฺตํ

"สพฺเพปี กุลสา ธมฺมา ขนฺตฺยาเยว วฑฺฒนฺติ เต^๒ติ ๑

^๒ ส.ม. ๒๒๒ (บอกวัดร สวคมนต์ฉบับหลวง พิมพ์ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๒ หน้า ๒๒๒)

พระธรรมกิตติวงศ์ สุรเตโช วัดราชโอรสาราม แต่ง
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๕
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า วจกปจฺจุปฺภูจฺจฺนโต ความว่า โดย (ความตาย) ปราภฏเฉพาหน้า คฺจุเพชฺฌมาต ฯ พระโยคาวจรพึงระลึกถึงว่า อย่างเพชฌมาตคิดว่า จักตัดศีรษะคนผู้นี้ จึงถือดาบจ่อที่คอ ยืนประชิดตัวทีเดียว ฉนั้นใด แม้ความตาย ก็ปราภฏเฉพาหน้า ฉนั้นนั่นเหมือนกัน ฯ เพราะเหตุไร ฯ เพราะความตายมาพร้อมกับความเกิด และเพราะคร่าชีวิตไป ฯ เหมือนอย่างว่า เห็นตุ้ม พาเอาฝุ่นติดหัวโพล์ขึ้นมาด้วย ฉนั้นใด สัตว์ทั้งหลายพาเอาความแก่และความตายเกิดมาด้วย ฉนั้นนั่น ฯ จริงอย่างนั้น ปฏิสนธิจิตของสัตว์เหล่านั้น ถึงความแก่ต่อลำดับจากความเกิดขึ้นมา แดกทำลายไปพร้อมกับสัมปยุตขันธทั้งหลาย คังสิลาตกจากยอดเขาแตกไป ฉนั้นนั่น ฯ ขณิกมรณะ มาพร้อมกับการเกิดก่อน อย่างนี้ ฯ แต่ แม้มรณะที่ท่านประสงค์เอาในมรณสตินี้ มาพร้อมกับความเกิดเพราะสัตว์เกิดมาแล้ว (ต้อง) ตายแน่ ฯ เพราะฉะนั้น สัตว์นั้น จำเดิมแต่เวลาที่เกิดมาแล้ว ก็บ่ายหน้าไปสู่ความตาย(ชนิด)ไม่หวนกลับมาเลย แม้สักน้อย เปรียบดังดวงตะวันที่โพล์ขึ้นมาแล้ว (มีแต่จะ) บ่ายหน้าตกไปอย่างเดียว มิได้หวนกลับมาแต่ที่ที่โคจรไป ฯ แม้สักน้อยเลย อีกประการหนึ่ง เหมือนแม่น้ำน้อย (ลำธาร) ที่ไหลลงจากภูเขา มีกระแสเชี่ยวกราก มีปกคิพัดพาเอา(สรรพสิ่ง) ไป ไหลไป รุดหน้าไปอย่างเดียว มิได้ไหลย้อนกลับมาแม้สักน้อย ฉะนั้น ฯ

๒. สิงฺฆาณิกา ได้แก่ น้ำไม่สะอาดที่ไหลออกจากมันสมอง ฯ น้ำมูกนั้น ว่าโดยสี มีสีแดงเยื่อเมือกตาลอ่อน ฯ ว่าโดยสัณฐาน มีสัณฐานตามโอกาส ฯ ว่าโดยทิส เกิดในทิสเบื้องบน ฯ ว่าโดยโอกาส ชงอยู่เต็มโพรงจมูก ฯ แต่น้ำมูกนั้น

๒๑๔

มิได้ขังอยู่ที่โพรงจุมกนั้นทุกเมื่อเลย ที่แท้ เมื่อใด สัตว์ทั้งหลาย ร้องไห้หรือ
เกิดชาตุกำเริบด้วยสามารถแห่งอาหารแสลง ฤดูเปลี่ยน เมื่อนั้น มันสมอง
ที่ถึงภาวะเป็นเสมหะเสีย เคลื่อนออกจากภายในศีรษะผ่านลงมาตามช่องเพดาน
เต็มโพรงจุมกอยู่บ้าง ไหลออกมาบ้างเหมือนคนห่อนมสัมนในใบบัวแล้วใช้หนาม
แทงข้างล่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น นมสัมนล้วน ๆ ก็จะพึงหยด ย้อยลงไปภายนอก
ตามช่องนั้น ฉะนั้น ๆ ก็ พระโยคาวจร ผู้กำหนดเอาน้ำมูก(เป็นอารมณ์) พึงกำหนด
เอาตามที่น้ำมูกอยู่เต็มโพรงจุมกนั้นแล ๆ ว่าโดยกำหนด กำหนดตามส่วนของ
น้ำมูก ๆ นี้ เป็นการกำหนดส่วนที่เหมือนกันของน้ำมูกนั้น ๆ ส่วนการกำหนด
ส่วนที่ต่างกันเป็นเช่นเดียวกับผมนั้นแล ๆ

ลลิกา ได้แก่ ไชมีกลินฺสาง ภายในข้อต่อร่างกายฯ ไชข้อนั้น ว่าโดยสี
มีสีดั่งยางดอกกรรณิการิ ๆ ว่าโดยสีฐาน มีสีฐานตามโอกาส ๆ ว่าโดยทิศ
เกิดใน ๒ ทิศ ๆ ว่าโดยโอกาส อยู่ภายในข้อต่อ ๑๘๐ ข้อ ช่วยทำหน้าที่ทา
(หล่อลื่น) ข้อต่อกระดูกทั้งหลายให้สำเร็จ ๆ ก็ ไชข้อนั้นของผู้ใด มีน้อย
เมื่อผู้นั้นลุกนั่ง ก้าว ถอย คุ้มเหยียด กระดูกทั้งหลายจะลั่นดังกฏะกฏะ คล้าย
คนทำเสียงตีฉิ่ง เมื่อผู้นั้น เดินทางไปได้แม้อีก ๑ โยชน์ หรือ ๒ โยชน์ ชาติหลุม
กำเริบ ตัวจะระบม ๆ แต่สำหรับผู้ใด ไชข้อ มีมาก กระดูกทั้งหลายของผู้นั้น
จะไม่ลั่นดังกฏะ กฏะ ในเพราะการเคลื่อนไหวมีการลูกลและการนั่งเป็นต้น
เมื่อเขาเดินทางแม้ระยะไกล ชาติหลุมก็ไม่กำเริบ ร่างกายก็ไม่บอบซ้ำ ๆ ว่าโดย
กำหนด กำหนดตามส่วนของไชข้อ ๆ นี้ เป็นการกำหนดส่วนที่เหมือนกัน
ของไชข้อนั้น ๆ ส่วนการกำหนดส่วนที่ต่างกันเป็นเช่นเดียวกับผมนั้นแล ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ศ. ๕ แปล ไทยเป็นมคธ

๑. ตตถ วรทปจฺจุปฺญจฺจณโตติ วรทสฺส วิย ปจฺจุปฺญจฺจณโต ฯ ยถา หิ อิมสฺส สีสํ ฉินฺทิตฺสสามีติ อสึ คเหตุววา คีวาย หรายมาโน วรโก ปจฺจุปฺญจฺจิตฺว โหติ เอวํ มรณมฺปี ปจฺจุปฺญจฺจิตเมวาทิ อนุสฺสริตพฺพํ ฯ กสฺมา ฯ สห ชาตียา อากตโต ชีวิตฺทรมโต จ ฯ ยถา หิ อหิจฺจตฺตกํ มกุลํ มตฺถเกณ ปีสํ คเหตุววา อุกฺกจฺจติ เอวํ สตฺตา ชรามรณํ คเหตุววา นิพฺพตฺตุนฺติ ฯ ตถา หิ เตสํ ปฏฺยสนฺธิจิตฺตํ อุปฺปาทานนฺตรสฺส ชรํ ปตฺวา ปพฺพตฺตสิขรโต ปตฺติตฺติลา วิย ภิชฺชติ สทฺธิ สมฺปยุตฺตกฺขนฺเชหิ ฯ เอวํ ขณฺนิมรณํ ตาว สห ชาตียา อากตํ ฯ ชาตสฺส ปน อวสฺสํ มรณโต อิธฺาธิปฺเปตํ มรณมฺปี สห ชาตียา อากตํ ฯ ตสฺมา เอส สตฺโต ชาตกาถโต ปญฺจาย ยถา นาม อญฺฺจโต สุริโย อตฺถาภิมฺโข คจฺจเตว คตคตฺตจฺจณโต อีสกมฺปี น นีวตฺตติ ยถา วา ปน กุณฺนที ปพฺพเตยฺยา สีมฺโสตา หารฺหารินิ สนฺทเตว วตฺตเตว อีสกมฺปี น นีวตฺตติ เอวํ อีสกมฺปี อนีวตฺตมาโน มรณภิมฺโขว ยาทิ ฯ

๒. สิงฺฆาณิกาทิ มตฺถลฺลฺงฺคโต ปกฺขมรณกอสฺสุจิ ฯ สา วณฺณโต ตฺรณตฺตาลญฺฺจิมฺภยชวณฺณา ฯ สณฺจณโต โโอกาสสณฺจณา ฯ ทิสโต อุปฺริมา ยทิสาย ชาตา ฯ โโอกาสโต นาสปฺญฺเฏ ปุเรตฺวา จิตฺตา ฯ น เจสา เอตฺถ สทา สนฺนิจิตฺตา หุตฺวา ติจฺจติ อถโข ยถา นาม ปุริโส ปทฺมินิปตฺเต ทธี พนฺธิตฺวา เหฏฺฐา กณฺณเกณ วิชฺฌเยยฺย อถ เตน นิทฺเทน ทธิมฺญฺจํ คพิตฺวา พหิ ปเตยฺย เอวเมว ยทา สตฺตา โรทฺหนฺติ วิสภาคาหารอฺตุวเสน วา สยฺชาตฺตาทฺตฺกโขภา โหนฺติ ตทา อนฺโต สีสโต ปุติเสมฺภาวํ อาปฺนฺนํ มตฺถลฺลฺงฺคํ คพิตฺวา ตาลมฺตฺถกวิวเรน โอตฺริตฺวา นาสปฺญฺเฏ ปุเรตฺวา ติจฺจติ วา ปกฺขมรฺติ วา ฯ สิงฺฆาณิกาทิปฺริคฺคณฺหนเณ ปน โยคินา นาสปฺญฺเฏ ปุเรตฺวา จิตฺวเสนว

๒๑๖

ปริศนาคณิตพหุพา ๑ ปริศนาคณิตโต สิ่งมาณิกามาเคน ปริศนาคณิตนา ๑ อยมสสุ
สภาคปริศนาคณิตโต ๑ วิศวภาคปริศนาคณิตโต ปน เกสสทธิโสเยว ๑

ลลิกาคติ สรรีสนุชี่น อพุกนุตเร ปิจฉินลกูณเป ๑ สว วมณโต
กณณิการนิยยาสวณณา ๑ สณจนาโต โอกาสสณจนา ๑ ทิสโต ทวีสุ
ทิสาสู ซาตา ๑ โอกาสโต อฏุจิสนุชี่น อพุกนุชนกิจจ ๑ สาชยมานา
อสีตีสตสนุชี่น อพุกนุตเร จิตา ๑ ยสสุ เจสา มนทา โหติ ตสสุ อฏุจหนตสสุ
นีสีนตสสุ อภิกกมณตสสุ ปฏิกกมณตสสุ สมนิมณชนตสสุ ปสาเรณตสสุ
อฏุจิกานี กฏุกฎายนุติ อจณราสทุท กโรนโต ๑ วิย ๑ วิสณจเรติ เอกโยชนทวิ-
โยชนมตตมปี อทุชาน ๑ คตสสุ ๑ วาโยชธาตุ กุปรปติ คตตานิ ๑ ทุกชนุติ ๑ ยสสุ
ปน พหุกา โหนติ ๑ คตสสุ ๑ อฏุจจนาณิสซชชาติสุ ๑ น อฏุจินี ๑ กฏุกฎายนุติ ๑ ทิมมปี
อทุชาน ๑ คตสสุ ๑ น ๑ วาโยชธาตุ ๑ กุปรปติ ๑ น ๑ คตตานิ ๑ ทุกชนุติ ๑ ปริศนาคณิตโต
ลลิกามาเคน ปริศนาคณิตนา ๑ อยมสสุ สภาคปริศนาคณิตโต ๑ วิศวภาคปริศนาคณิตโต
ปน เกสสทธิโสเยว ๑

ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. อิมสุ หิ อกุสลโต จตฺตารโ ทิฏฺฐิสมฺปยุตฺตจิตฺตูปปาทา
 ปรีตฺตมฺเม อารพฺภ ปรามสนอสฺสาทนาภินนฺทนกาเล กามาวจราลมฺพนา
 เตนเววการเรน สตฺตวีสติ มหคฺคตฺตมฺเม อารพฺภ ปวตฺตีย์ มหคฺคตฺตารมฺมณา
 สมฺมตฺตมฺเม อารพฺภ ปวตฺตีย์ ปรยตฺตตาลมฺพนา ฯ ทิฏฺฐิวิปฺปยุตฺตจิตฺตูปปาทาปี
 เตเยว ฌมฺเม อารพฺภ เกวลํ อสฺสาทนาภินนฺทวเสน ปวตฺตีย์ ปฏฺธิสมฺปยุตฺตา
 จ ทุสฺสนวิปฺปฏิสาร์วเสน วิจิจฺฉาสทฺทโต อนิฏฺฐจฺจนวเสน อุทฺทจฺจสทฺทโต
 วิจฺฉิปนวเสน อวฺวปสมวเสน จ ปวตฺตีย์ ปรีตฺตมฺหคฺคตฺตปรยตฺตารมฺมโณ ฯ
 กุสลโต จตฺตารโ กรียโต จตฺตารโติ อฏฺฐจฺฉาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตูปปาทา
 เสกฺขปฺปุชฺชนชฺฉิณาสวานํ อสฺกทฺจฺจทานปจฺจเวกฺขณมฺมสฺสวนาทิสฺสุ ปรีตฺตมฺเม
 อารพฺภ ปวตฺตกาเล กามาวจราลมฺพนา อติปคฺคชฺฉานปจฺจเวกฺขณกาเล
 มหคฺคตฺตารมฺมณา กสิณนิมิตฺตาทิสฺสุ ปริกมฺมาทิกาเล ปรยตฺตารมฺมณาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ
 อรหตฺตมคฺคผลวชฺชิตาลมฺพนานิ เสกฺขปฺปุชฺชนสนฺตานิเสว ปวตฺตโนโต ฯ
 เสกฺขาปี หิ จเปตฺวา โลกียจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคผลสงฺฆาตํ ปาฏฺฐิปกฺคกฺกํ จิตฺตํ
 ชานิตฺตํ น สกฺโกนฺติ อนนฺทิตฺตตฺตา ตถา ปุชฺชนาทโยปี โสตาปนฺนาทินํ ฯ
 เสกฺขานํ ปน อตฺตโน มคฺคผลปจฺจเวกฺขณเสว ปรสนฺตานิคตฺตมคฺคผลารมฺมณาย
 อภิญฺญาเย ปริกมฺมกาเล อภิญฺญาจิตฺตเตเนว มคฺคผลานํ ปรีจฺฉินฺทนกาเล จ
 อตฺตโน อตฺตโน สมานานํ เหนฏฺฐิมานญฺจ มคฺคผลมฺเม อารพฺภ กุสลชฺฉวณานํ
 ปวตฺตติ อตฺถิติ อรหตฺตมคฺคผลเสว ปฏฺฐิเกโย กโต ฯ

๒. คพฺภ มาตฺตจฺฉนฺธิยํ เสนตฺติ คพฺภเสยฺยกา ฯ เตเยว รุปาทิสฺสุ
 สตฺตตฺตาย สตฺตตฺตติ คพฺภเสยฺยกสฺตฺตตา ฯ เอวํ อณฺทชฺฉลาพฺพานํ ติณิ ทสฺกานิ
 ปาตฺตวณฺติ ยานิ กลลฺลรูปฺนติ วุจฺจนฺติ ปรีปฺปญฺชิตานิ ตานิ ชาตฺตอญฺญาเย เอกสฺส

อัสโน ปสนนตลเตเล ปกขิปิตวา อุทฐฐส ปคฆริตวา อคเค จิตวินุมตตานิ
 อจณานิ วิปฺปสนฺนานิ ฯ กทาจิ น ลพฺภติ อภาวกสฺตตานํ วเสน ฯ ตโต
 ปฺรนฺติ ปฏฺิสนฺธิโต ปรี ฯ ปวตฺตติกาเลติ สฺตตเมว สฺตตทาเห ฐีกาการมเตน
 เอกาทสเม สฺตตทาเห วา ฯ กเมนาติ จกฺขุทสฺสกาตฺตภาวโต สฺตตทาหาติกฺกเมน
 โสตทสํ ตโต สฺตตทาหาติกฺกเมน ฆานทสํ ตโต สฺตตทาหาติกฺกเมน
 ชิวหาทสฺสกันฺติ เหว อนุกฺกเมน ฯ อญฺจกถายมฺปิ หิ อยมตฺโต ทสฺสิโตว ฯ
 จิตฺติกาลนฺติ ปฏฺิสนฺธิจิตฺตสฺส จิตฺติกาลํ ฯ ปฏฺิสนฺธิจิตฺตสหาตา หิ
 อุตฺตจฺจานปฺปตฺตา ตสฺส จิตฺติกฺขณฺเ สุทฺทฐฺจกํ สมฺมจฺจาเปนฺตี ตถา อุปฺปนา
 ภกฺกขณฺเเตอาทินา อนุกฺกเมน อุตฺตจฺจรูปํ ชเนติ ฯ โอชาพรณฺมุปาทาयाติ
 คพฺภเสยฺยกสฺส มาคฺชอชฺโฆหริตทาหารโต สํเสทฺโขปฺปาทิกานณฺจ มุขคตฺเสมहाทิโต
 โอชಾಯ รสหรณฺนิอนุสาเรณ สรีเร พรณฺกาลโต ปฏฺุชาย ฯ จุตฺติจิตฺตํ อุปฺริมํ
 เอตฺสสฺสชาติ จุตฺติจิตฺโตปฺริ ฯ กมฺมจฺจรูปานิ น อุปฺปชฺชนฺติ ตทฺอุปฺปตฺติยํ
 มรณฺภาวโต ฯ กมฺมจฺจรูปวิจฺเจเทหิ มโตติ วุจฺจติ ฯ ยถา

อายุ อสุมา จ วิญญาณํ ยथा กายํ ชนฺติมํ
 อปฺวิทฺโธ ตทา เสติ นีรตฺถํว กलिํจฺจเรณฺติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕ แปล มคอเป็นไทย

๑. พึงเห็นความตกลงใจว่า ความจริง ในจิต ๒๐ ดวงเหล่านี้ จิตอุปบาทที่สัมปยุตด้วยทวิภูติ ๔ ดวง ฝ่ายอกุศล มีกามาวจรธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาที่ปรารภกามาวจรธรรม ยึดถือ ยินดี และเพติดเพลิน มีมหัคคตธรรม เป็นอารมณ์ในเวลาที่ปรารภมหัคคตธรรม ๒๗ มีบัญญัติธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาที่ปรารภสมมติธรรมเป็นไป โดยอาการนั้นนั่นเอง ฯ แม้จิตอุปบาท ที่เป็นทวิภูติวิปยุต ก็มีกามาวจรธรรม มหัคคตธรรม และบัญญัติธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาเป็นไปด้วยอำนาจปรารภธรรมเหล่านั้นนั่นแล ยินดี และเพติดเพลิน อย่างเดียว แต่จิตอุปบาทที่สัมปยุตด้วยปฏิฆะ มีกามาวจรธรรม มหัคคตธรรม และบัญญัติธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาที่เป็นไปด้วยอำนาจการประทุษร้าย และความเดือดร้อนใจ จิตอุปบาทที่สหระคตด้วยวิกิจจนา มีกามาวจรธรรม มหัคคตธรรม และบัญญัติธรรมเป็นอารมณ์ในเวลาที่เป็นไป ด้วยอำนาจไม่ถึง ความตกลงใจ จิตอุปบาทที่สหระคตด้วยอุทัจจะ มีกามาวจรธรรม มหัคคตธรรม และบัญญัติธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาที่เป็นไปด้วยอำนาจความฟุ้งซ่าน และด้วยอำนาจความไม่สงบ ฯ จิตอุปบาทที่เป็นญาณวิปยุต ๘ ดวง คือ ฝ่ายกุศลจิต ๔ ดวง ฝ่ายกุริยาจิต ๔ ดวง มีกามาวจรธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาที่ปรารภกามาวจรธรรม เป็นไปในกิจมีการให้ การพิจารณา และการฟังธรรม โดยไม่เคารพเป็นต้นของพระเสขบุคคลปุณฺณและพระจีณาสพ มีมหัคคตธรรม เป็นอารมณ์ ในเวลาที่พิจารณาตามที่ชำนาญยิ่ง มีบัญญัติธรรมเป็นอารมณ์ ในเวลาที่บริกรรมในกสิณนิมิตเป็นต้น เป็นอาทิ ดังนี้ ฯ

(จิต ๕ ดวง เหล่านี้ คือ กามาวจรกุศลจิต ที่เป็นญาณสัมปยุต ๔ ดวง และอภิญาญกุศลจิต ปัญจนฆานกุศลจิต ๑ ดวง) ชื่อว่า มีอารมณ์เว้นอรหัตตมรรคจิต และอรหัตตผลจิต เป็นอารมณ์เพราะเป็นไปเฉพาะในสันดานของพระเสขบุคคลและปุณฺณทั้งหลายเท่านั้น ฯ ความจริง แม้พระเสขบุคคลทั้งหลาย

ก็ย่อมไม่สามารถรู้จิตที่เป็นไปเฉพาะบุคคลกล่าวคืออหัตตมรรคจิต และ
 อหัตตผลจิต เว้นโลกียจิตเสียเพราะตนยังมีได้บรรลุ แม้บุคคลทั้งหลายมีปัญฺชน
 เป็นต้น ก็เหมือนกัน คือ ย่อมไม่สามารถรู้มรรคจิตและผลจิตของพระอริยบุคคล
 ทั้งหลาย มีพระโศคบัณฑิตเป็นต้น เพราะตนยังมีได้บรรลุ ฯ แต่ในการพิจารณาพรรค
 และผลของตน ในการบริกรรมอภิญญา ซึ่งมีมรรคจิต และผลจิต ที่อยู่ในสันดาน
 ของผู้อื่นเป็นอารมณ์ และในกาลกำหนดมรรคจิตและผลจิต ด้วยจิตที่สัมปยุต
 ด้วยอภิญญานั้นแล กุศลชวนจิตทั้งหลายปรารถนธรรมคือมรรคและผลของตน ๆ
 ของพระเสขบุคคลทั้งหลาย ผู้เสมอกันและของพระเสกขบุคคลทั้งหลายผู้ต่ำกว่า
 เป็นไป ย่อมมีแก่พระเสขบุคคลทั้งหลายได้เพราะเหตุนี้ ท่านพระอนุรุทธาจารย์
 จึงทำการห้ามเฉพาะอหัตตมรรคจิต และอหัตตผลจิตเท่านั้น ฯ

๒. เหล่าสัตว์ ชื่อว่า คัมภเสยยกะ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า นอนใน
 ครรภ คือในท้องของมารดา ฯ ผู้นอนในครรภเหล่านั้นนั้นแหละ ชื่อว่า
 สัตว์ เพราะเป็นผู้ข้องในอารมณ์ทั้งหลาย มีรูปารมณ์ เป็นต้น เหตุนี้ จึงชื่อว่า
 คัมภเสยยกสัตว์ ฯ ทสกะ ๓ ประการ ที่มีปรากฏแก่เหล่าอัมตขสัตว์
 และชลาพูษสัตว์ ซึ่งท่านเรียกว่า กลลรูปอันเป็นหมวดเดียวกัน มีขนาดเท่าหยาด
 น้ำมัน ที่หยดลงแล้ว ติดอยู่ที่ปลายขนแกะแรกเกิดเส้นหนึ่ง ที่บุคคลจุ่มในน้ำมัน
 งามใส แล้วยกขึ้น เป็นธรรมชาติผ่องใสด้วยประการฉะนี้ ฯ ในกาลบางคราว
 ย่อมไม่ได้ภาวทสกกลาป ด้วยอำนาจเหล่าภาวสัตว์ ฯ ชื่อว่า ตโต ปริ ได้แก่
 ต่อจากปฏิสนธิกาล ฯ บทว่า ปวตติกาล ความว่า ในสัปดาห์ที่ ๗ หรือใน
 สัปดาห์ที่ ๑๑ ตามมติของพระฎีกาจารย์ ฯ บทว่า กเมน ความว่า ตามลำดับ
 อย่างนี้คือ โดยล่วงไป ๑ สัปดาห์ ต่อจากจักขุทสกกลาปมีปรากฏ โสททสกกลา
 ปจึงมีปรากฏ โดยล่วงไปอีก ๑ สัปดาห์ ต่อจากนั้น ฆานทสกกลาป จึงมีปรากฏ
 โดยล่วงไปอีก ๑ สัปดาห์ ต่อจากนั้นไป จิวหาทสกกลาปจึงมีปรากฏ ฯ ความจริง
 แม้ในอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์ ก็ได้แสดงเนื้อความนี้ไว้เสร็จแล้ว ฯ
 บทว่า จิติกาล ได้แก่ ซึ่งจิตขณะแห่งปฏิสนธิจิต ฯ ความจริง ความสืบต่อ

แห่งรูปกลาปที่เกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิต ย่อมให้อุคฺขรูปเกิดตามลำดับเป็นต้น คือความสืบทอดแห่งรูปกลาป ที่ถึงฐานะแห่งอุคฺข ย่อมให้สุทฺถฐกฺกกลาปตั้งขึ้น ในฐิติขณะแห่งปฏิสนธิจิตนั้น ความสืบทอดแห่งรูปกลาป ที่ถึงฐานะแห่งอุคฺขซึ่งเกิดขึ้น ในกาลนั้น ย่อมให้สุทฺถฐกฺกกลาปตั้งขึ้นในภังคขณะแห่งปฏิสนธิจิตนั้น ๆ

ชื่อว่า โอลาพรณมฺพาทย ความว่า สำหรับคัพภเสยยกสัตว์จำเดิมแต่อาหารที่มารดา กลืนกินแล้วและสำหรับสังเสทขสัตว์ และโอปปาติกสัตว์ จำเดิมแต่กาลที่อาหาร จากเสมหะ ที่อยู่ในปากเป็นต้น แผ่ซาบซ่านไปในร่างกายตามเส้นเอ็นอันเป็น เครื่องรับรส ๆ จุติจิต มีในเบื้องบนของจิตดวงที่ ๑๗ นั้น เพราะเหตุนั้น จิตดวงที่ ๑๗ นั้น จึงชื่อว่า มีจุติจิตในเบื้องบน ๆ กัมมชรูปทั้งหลาย ชื่อว่า ย่อมไม่เกิดขึ้น เพราะในเมื่อกัมมชรูปนั้นเกิดขึ้น ความตาย ก็ไม่มี ๆ เพราะเมื่อกัมมชรูปขาดลง สัตว์ท่านเรียกว่า ตายแล้ว ๆ เหมือนอย่างที่ท่าน พระโบราณจารย์กล่าวไว้ว่า

อายุ (ชีวิตินทรีย์) โอลุ่น (เต โอลาตุที่เกิดแต่กรรม)
และวิญญาณ (วิปากวิญญาณ) ย่อมละร่างกายนี้
ในกาลใด ในกาลนั้น กายนี้ถูกทอดทิ้ง นอนอยู่
คล้ายท่อนไม้ ที่ไร้ประโยชน์ ฉะนั้น ๆ

พระพรหมโมลี อุปสโม วัดพิชยญาติการาม
สนามหลวงแผนกบาลี

เจตย
ตรวจแก้.